

Odrednice izbora plasmana štednje stanovništva u financijske institucije

Lasić, Anita

Graduate thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:932600>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-02**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ODREDNICE IZBORA PLASMANA ŠTEDNJE STANOVNIŠTVA
U FINACIJSKE INSTITUCIJE**

Mentorica:

prof. dr. sc. Marijana Ćurak

Studentica:

Anita Lasić

Split, siječanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Anita Lasid,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 30.1.2024 godine

Vlastoručni potpis: Anita Lasid

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Predmet i problem istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Metode rada.....	1
1.4. Struktura rada	2
2. INSTRUMENTI ŠTEDNJE	3
2.1. Bankarski depoziti	3
2.2. Ugovorna štednja u mirovinskim fondovima	6
2.3. Ulaganja u životno osiguranje	9
2.4. Ulaganja u investicijske fondove	13
2.5. Financijska imovina kućanstava u Republici Hrvatskoj	15
3. DETERMINANTE IZBORA PLASMANA ŠTEDNJE.....	16
3.1. Socio-demografske značajke.....	16
3.2. Ekonomske determinante	18
3.3. Pojedinčeva osobnost i znanje.....	18
4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE ODREDNICA PLASMANA ŠTEDNJE U INSTRUMENTE FINANCIJSKIH INSTITUCIJA	20
4.1. Metodologija istraživanja	20
4.2. Rezultati istraživanja	20
4.2.1. Socio-demografske karakteristike uzorka.....	20
4.2.2. Instrumenti financijskih institucija	33
5. RASPRAVA	47
6. ZAKLJUČAK	47
LITERATURA.....	50
POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA.....	53
SAŽETAK	55
SUMMARY	56

1. UVOD

1.1. Predmet i problem istraživanja

Predmet ovog završnog rada jesu odrednice izbora plasmana štednje stanovništva u financijske institucije. Štednju građani mogu plasirati u različite instrumente štednje, a važan dio tih instrumenata čine plasmani u financijske institucije.

Štednja podrazumijeva novac od dohotka koji pojedincu ostaje nakon potrošnje. Na pojedinačevu odluku o štednji i visini štednje utječu razni čimbenici i ti su čimbenici do danas analizirani u raznim istraživanjima, ali je manje pažnje u stručnoj literaturi i empirijskim istraživanjima posvećeno determinantama izbora plasmana štednje u financijske institucije. Naime, plasmani štednje u financijske institucije javljaju se u raznim oblicima, odnosno u obliku bankarskih depozita, štednje u mirovinskim i investicijskim fondovima te u obliku različitih polica životnog osiguranja. Postavlja se pitanje što utječe na odluku pojedinca da odabere određeni oblik plasmana štednje u odnosu na druge oblike. Na to će se pitanje nastojati odgovoriti analizom dostupne relevantne literature i provođenjem empirijskog istraživanja koje je bazirano na anketi. Problem je završnog rada teorijska i empirijska analiza odrednica izbora plasmana štednje stanovništva u financijske institucije.

1.2. Ciljevi rada

Cilj je završnog rada na temelju pregleda postojeće literature i teorijskih postignuća analizirati različite instrumente štednje u financijskim institucijama te teorijski i empirijski (provođenjem anketnog istraživanja) analizirati čimbenike (determinante) koji utječu na izbor tih instrumenata štednje.

1.3. Metode rada

Metode koje se koriste tijekom izrade rada jesu metoda analize, metoda sinteze, induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda generalizacije, metoda deskripcije, metoda kompilacije, metoda anketiranja te statističke metode.

1.4. Struktura rada

Završni rad sadrži šest poglavlja. Nakon uvoda u okviru kojeg su predstavljeni predmet i problem istraživanja, ciljevi i metode rada te njegova struktura, drugo poglavlje vezano je za instrumente štednje, odnosno bankarske depozite, ugovornu štednju u mirovinskim fondovima, police životnog osiguranja i ulaganja u investicijske fondove. U trećem poglavlju završnog rada analiziraju se socio-demografske i ekonomske determinante te osobnost i znanje pojedinaca kao determinante koje utječu na izbor plasmana štednje. Četvrto poglavlje obuhvaća empirijski dio završnog rada te se u tom poglavlju analizira metodologija istraživanja i rezultati provedenog istraživanja o determinantama koje utječu na izbor plasmana štednje kod ispitanika. Peto poglavlje sadrži raspravu, a šesto zaključak u kojem se sažeto iznosi sve što je navedeno u radu te se donose spoznaje o odrednicama izbora plasmana štednje stanovništva u financijske institucije. Na kraju završnog rada nalaze se popis literature korištene za pisanje rada, sažetci na hrvatskom i na engleskom jeziku, popis tablica i grafičkih prikaza, a u prilogu je anketni upitnik korišten u istraživanju.

2. INSTRUMENTI ŠTEDNJE

Štednja se odnosi na jedan od temeljnih stupova financijskog i gospodarskog života. Financijski sustav temelji se na akumulaciji novčanih sredstava i investiranju tih sredstava. Instrumenti štednje u financijskim institucijama odnose se na bankarske depozite, štednju u mirovinskim fondovima, ulaganje u police životnog osiguranja te ulaganje u investicijske fondove.

2.1. Bankarski depoziti

Depoziti podrazumijevaju glavni izvor financiranja banaka. Naime, banke su financijske institucije koje se financiraju primanjem depozita (Zakon o kreditnim institucijama, NN 159/13; NN 151/22). Depoziti su novčana i nenovčana sredstva koja pojedinci ulažu u banku i koja banka čuva na određeno razdoblje. Pritom za ulaganje novčanih sredstava u banke pojedinci dobivaju određenu kamatu, dok za čuvanje nenovčanih sredstava banka pojedincima naplaćuje odgovarajuću naknadu za korištenje te bankarske usluge (HNB, n. d.). Osim toga, banke naplaćuju naknade i za vođenje bankarskih računa na kojima se čuvaju novčana sredstva (Jović, 1990).

Prema vrsti vrijednosti koju pojedinac ulaže u banku i načinu na koji banka raspolaže uloženom vrijednošću bankarski depoziti mogu biti pravi i nepravi. Pravi bankarski depoziti odnose se na depoposlove, točnije neutralne bankarske poslove. Depoposlovi podrazumijevaju uslužne bankarske poslove čuvanja i upravljanja nenovčanim bankarskim depozitima. To znači da banke na čuvanje primaju određene nenovčane vrijednosti, kao što su zlato, nakit i slično te se pritom obvezuju pojedincu vratiti te vrijednosti u istom stanju u kojem ih je pohranio. S druge strane, nepravi bankarski depoziti podrazumijevaju novčana sredstva koja se ulažu u banku, pri čemu banka pojedincu isplaćuje uloženu novčanu svotu s kamatama (Katunarić, 1988).

Postoji i podjela bankarskih depozita na primarne i sekundarne. Primarni bankarski depoziti odnose se na podrijetlo novca koji je već u prometu ili na temelju prodaje deviza ili zlata. Sekundarni bankarski depoziti odnose se na depozite koji nastaju nakon odobrenja kredita, odnosno oni nastaju nakon ulaganja na račun kod banke iznosa odobrenog kredita (Vrsaljko, 1982).

S obzirom na imovinsko-pravna obilježja nositelja bankarskog depozita bankarski depoziti mogu biti poslovni depoziti i depoziti stanovništva. Poslovni depoziti odnose se na slobodne novčane kapitalne poduzeća, odnosno na obrtna sredstva koja se nalaze na bankarskom računu. Depoziti stanovništva, pak,

obuhvaćaju novac koji je pojedinac uštedio i uložio u banku da bi ga kasnije trošio u skladu sa svojim potrebama (Katunarić, 1988).

Ovisno o ročnosti i načinu raspolaganja bankarskim depozitom bankarski depoziti mogu biti depoziti po viđenju, štedni depoziti te oročeni depoziti. To je najčešća podjela bankarskih depozita. Depoziti po viđenju jesu novčana sredstva položena u banci kojima pojedinac koji ih je položio u banku može raspolagati bez ikakvih ograničenja (Katunarić, 1988). To znači da je banka vlasniku položenog novca dužna isplatiti taj novac čim on zatraži njegovu isplatu. Ti se bankarski depoziti vode na transakcijskim računima. Za razliku od drugih financijskih resursa, depoziti po viđenju su jeftini za banke s obzirom na to da su se vlasnici položenog novca voljni odreći određene kamate na položeni novac samo kako bi imali privilegiju pristupiti tim novčanim sredstvima kada god to požele (Mishkin i Eakins, 2019). Naime, taj im novac služi kao platežno sredstvo (Jović, 1990). Banka naplaćuje usluge vođenja računa na kojima su položeni depoziti po viđenju. Štedni depoziti nemaju određeno dospijeće. Njima se može raspolagati u svakom trenutku, ali se s njima ne mogu obavljati plaćanja. Štedni računi uz izvještaj jesu štedni računi kod kojih vlasnik računa prima izvještaj o stanju i o promjenama na računu u određenim razdobljima u pisanom obliku. Nekada su bili zastupljeni štedni računi uz štednu knjižicu čijim se otvaranjem izdavala štedna knjižica koja je sadržavala sve zapise o stanju i transakcijama na računu i koja se prezentirala prilikom svakog deponiranja i podizanja novca. Međutim, ta vrsta štednih depozita gotovo je potpuno iščezla. Oročeni depoziti su, pak, depoziti koji sadrže fiksne datume dospijeća. Riječ je o novčanim sredstvima koja se polažu na posebnim računima banaka, pri čemu se pojedinac koji ih polaže odriče koristiti ta sredstva na ugovoreno razdoblje (Katunarić, 1988). S obzirom na mogućnost raspolaganja u odnosu na vrijeme oročeni depoziti mogu biti depoziti na neodređeno vrijeme uz otkazni rok te depoziti na određeno vrijeme. S depozitima na neodređeno vrijeme uz otkazni rok pojedinac može raspolagati tek kada istekne ugovorno razdoblje, a s depozitima na određeno vrijeme istekom vremena koje je ugovorio prilikom polaganja novca u banci (Rose, 2005).

Na temelju prikazanih vrsta depozita i njihovih temeljnih obilježja moguće je utvrditi razlike u funkcijama tih depozita, izvorima sredstava, dospijeću, upravljanju i troškovima. Vrste bankarskih depozita s njihovim obilježjima prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1.

Vrste bankarskih depozita uz njihova obilježja

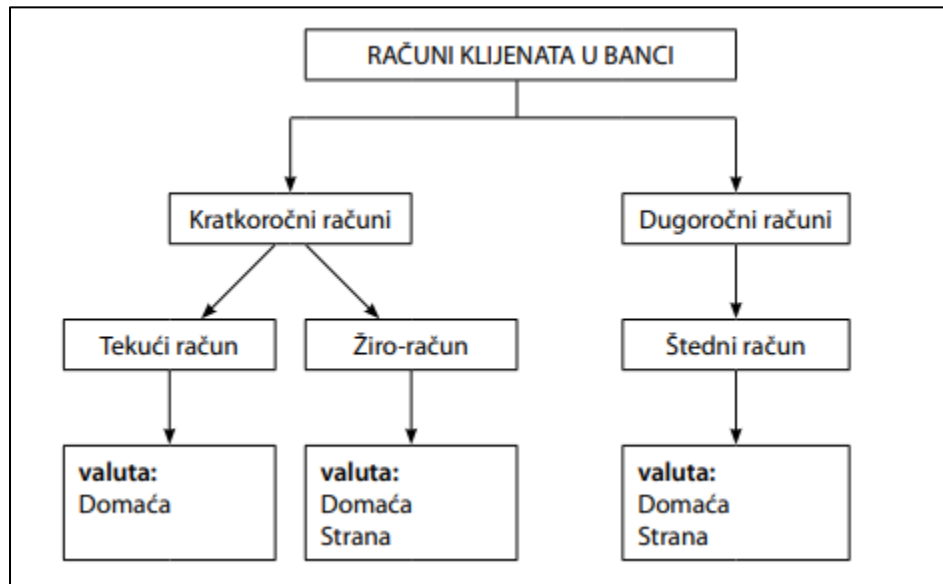
VRSTA DEPOZITA	DEPOZITI PO VIDENJU (A VISTA)	ŠTEDNI DEPOZITI PO VIDENJU (ŠTEDNI ULOZI)	OROČENI DEPOZITI (OGRAĐENI, NEAKTIVNI)
POJAVNI OBLIK	TRANSAKCIJSKI (PLAĆEVNI I NAPLATNI) RAČUNI: ŽIRO - RAČUNI TEKUĆI RAČUNI INOVIRANI TRANSAKCIJSKI RAČUNI: ATS, NOW, SUPER NOW, MMDA KORRESPONDENTNI DEPOZITI	NETRANSAKCIJSKI DEPOZITI: ŠTEDNA KNJŽICA NAMJENSKA I NENAMJENSKA ŠTEDNJA	NETRANSAKCIJSKI DEPOZITI: BLOKIRANA ŠTEDNJA, SREDSTVA ZAKLADA, OROČENI TEMELJEM UGOVORA ILI CERTIFIKATA O OROČAVANJU, NEPRENOSIVI OBLIK
FUNKCIJA (SVRHA)	LIKVIDNOST NOSITELJA DEPOZITA I PLAĆANJA	NOVČANA ŠTEDNJA	NOVČANA ŠTEDNJA
IZVOR FORMIRANJA SREDSTAVA	PODUZEĆA STANOVNIŠTVO DRŽAVA BANKE	PODUZEĆA STANOVNIŠTVO	PODUZEĆA STANOVNIŠTVO
ROK DOSPLJEĆA / NAČIN RASPOLAGANJA OD STRANE VJEROVNIKA	O ZAHTJEVU KOMITENTA	O ZAHTJEVU KOMITENTA	FIKSNO UGOVOREN (< ILI > 1 GODINE)
UPRAVLJIVOST	NAJPROMJENJIVILI I NAJMANJE PREDVIDIVI IZVORI, ALI REDOVITO POSTOJI STABILNA BAZA DEPONIRANIH SREDSTAVA	STABILNI I JEFTINI ZA UPRAVLJANJE. MALA OSJETLJIVOST NA PROMJENE KAMATNIH STOPA	STABILNA SREDSTVA
TROŠAK IZVORA	BESKAMATNI ILI NISKI KAMATNI TROŠAK UZ VISOK TROŠAK OBRADE	NISKI KAMATNI TROŠKOVI I TROŠKOVI OBRADE	VIŠI KAMATNI TROŠKOVI I NISKI TROŠKOVI OBRADE

Izvor: Kundid, A. (2010): *Efikasnost strukture bankovnih izvora*, specijalistički poslijediplomski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 31.

Depoziti ulaze u banke preko individualnih bankovnih računa. Otvaranjem bankarskog računa označava se početak poslovanja između pojedinca koji otvara taj račun te banke (Matić, 2016). Gregurek i Vidaković (2011) bankarske depozite, odnosno račune dijele prema valuti i namjeni. Prema namjeni se razlikuju transakcijski (tekući) te netransakcijski (štedni) depoziti. Razlikuju se i depoziti u domaćoj i u stranoj valuti (devizni računi). Bankarski računi koje mogu ugovoriti klijenti banaka prikazani su na Grafičkom prikazu 1.

Grafički prikaz 1.

Bankarski računi klijenata

Izvor: Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011): *Bankarsko poslovanje*. Zagreb: RRiF, str. 141.

U depozite po viđenju ubrajaju se transakcijski računi (tekući i žiro računi). Osnovni račun za poslovanje klijenata je tekući račun. Poduzeća, pak, svoje svakodnevne transakcije ostvaruju preko žiro računa. Žiro račun mogu imati i fizičke osobe i pritom na taj račun primati dohotke koji ne dolaze od plaće za njihov rad (Gregurek i Vidaković, 2011). Štedni se računi, pak, javljaju u namjenske i nenamjenske štednje (Rose, 2005).

2.2. Ugovorna štednja u mirovinskim fondovima

Mirovinski fondovi pojedincu daju mogućnost štednje tijekom razdoblja njegova života kada je radno aktivan, odnosno mogućnost da u akumuliranoj štednji uživa tijekom mirovine. Prema tome, mirovinski fondovi djeluju kao određena vrsta ugovorne štedne organizacije. Oni su jedan od značajnijih institucionalnih investitora na financijskom tržištu (drugi institucionalni investitori jesu društva za osiguranje i investicijski fondovi). U usporedbi s investicijskim fondovima, doprinosi u mirovinske fondove uplaćuju se ovisno o dinamici isplate plaća (uglavnom jednom mjesečno), dok se uplate u investicijske fondove vrše neredovito, odnosno povremeno, ovisno o pojedinčevim željama i mogućnostima. Razlika između mirovinskih i investicijskih fondova jest i u tome što se sredstva uplaćena

u investicijske fondove mogu povući bilo kada, dok se doprinosi uplaćeni u mirovinske fondove mogu povući kada pojedinac ode u mirovinu ili kada istekne ugovoreno razdoblje uplate (Letinić, 2001). U Republici Hrvatskoj mirovinski fondovi mogu biti obvezni i dobrovoljni.

Obvezni mirovinski fond na temelju odobrenja Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA) osniva mirovinsko društvo koje njime i upravlja u svoje ime i za zajednički račun članova mirovinskog fonda u skladu s odredbama toga zakona. Ti fondovi mogu različitih kategorija, točnije kategorije A, B ili C. Mirovinski fondovi različitih kategorija međusobno se razlikuju po ograničenjima članstva, investicijskoj strategiji i ograničenjima ulaganja. U skladu s time najveći rizik preuzimaju mirovinski fondovi iz kategorije A, a najmanji rizik fondovi iz kategorije C (Leko i Stojanović, 2018). Uvođenjem različitih kategorija fondova, osiguranicima se omogućilo da odaberu kategoriju koja je primjerena njihovoj sklonosti prema financijskom riziku. Osiguranicima u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja, pored izdvajanja za mirovinskog osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (15 % od bruto dohotka), izdvajaju sredstva i za individualnu kapitaliziranu štednju (5 % od bruto dohotka) i uplaćuje u obvezni mirovinski fond. Mirovinski fond bira sam osiguranik, a ako ga osiguranik ne izabere sam u roku od mjesec dana od uspostavljanja osiguranja u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja, tada mirovinski fond umjesto osiguranika odabire Središnji centar osiguranika (REGOS), pri čemu REGOS bira kategoriju A ako je do referentnog dana ostalo deset ili više godina. U suprotnome, REGOS će po službenoj dužnosti odabrati obvezni mirovinski fond kategorije B. Oni osiguranici koji su po službenoj dužnosti raspoređeni u mirovinski fond kategorije A nakon isteka od deset godina otkad su raspoređeni u obvezni mirovinski fond te kategorije bit će po službenoj dužnosti raspoređeni u obvezni mirovinski fond kategorije B, osim ako prije toga sami nisu izvršili izbor kategorije mirovinskog fonda. Pritom se odabir fonda po službenoj dužnosti vrši tako da svakom obveznom mirovinskom fondu pripada udio u ukupnom broju osiguranika koji je jednak kvocijentu broja jedan te broja mirovinskih društava uvećanog za jedan, a zaokruženo na dvije decimale. Ostatak osiguranika raspoređuje se svakoj kategoriji obveznog mirovinskog fonda mirovinskog društva koje je u prethodne tri godine ostvarilo najveći prinos prilagođen rizikom. Odabirom obveznog mirovinskog fonda odgovornost osiguranika završava te on nema nikakav utjecaj na visinu ostvarene dobiti. Jedino što osiguranik može učiniti jest promijeniti fond ili promijeniti kategoriju fonda. Član mirovinskog fonda može prijeći u drugi obvezni mirovinski fond ako je od prethodne promjene mirovinskog fonda prošlo više od 14 dana. Što se tiče promjene kategorije fonda, osiguranik to može učiniti jednom godišnje. Pritom može promijeniti kategoriju fonda unutar istog mirovinskog društva ili prelaskom u obvezni mirovinski fond kojim upravlja neko drugo mirovinsko društvo (Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, NN 19/14; NN 58/20, 156/23).

Sredstva mirovinskog fonda ulažu se na tržištima kapitala i na njih društvo koje upravlja mirovinskim fondom ostvaruje prinos isključivo u korist osiguranika, odnosno članova fonda. Doprinosi osiguranika, akumulirani na osobnim računima, kapitaliziraju se u različitim poslovnim akcijama. Cilj je fondova ostvariti što veću dobit i povećati ulog, odnosno kasniju mirovinu osiguranika. Buduća mirovina članova fonda jest zbroj osnovne mirovine iz prvog mirovinskog stupa i pripadajuće kapitalizirane štednje, koja ovisi o razdoblju uplata, visini uplate i ostvarenom prinosu fonda. Prema tome, mirovine osiguranika, odnosno članova fondova su individualizirane te ovise o uloženim doprinosima osiguranika i dobiti koju ostvari mirovinski fond (Puljiz, 2007).

Investiranje nije nimalo lagan posao. Novac iz mirovinskih fondova se može investiranjem vrlo lako izgubiti i teško ponovno steći. Uspješno ulaganje temelji se na „uspješnoj i točnoj prosudbi vrijednosti investicije u koju se ulaže. Bit uspješnosti je kupovanje u pravom vremenskom trenutku, odnosno kada je cijena investicije niža u odnosu na svoju pravu vrijednost“ (Klačmer Čalopa i Cingula, 2009, str. 55). S obzirom na to da je riječ o dijelu imovine budućih umirovljenika, odnosno novca za razdoblje života u kojem više neće biti radno sposobni, logično je da ne treba dozvoliti da se novac osiguranika iz mirovinskih fondova izrazito rizično ulaže. Temeljno načelo kojim se mirovinski fondovi trebaju voditi je sigurnost ulaganja. Glavnina ulaganja štednje osiguranika iz mirovinskih fondova usmjerena je u vrijednosne papire relativno niskog rizika, ali i odgovarajućeg prinosa. Tu do izražaja dolazi i raznolikost ulaganja jer ulaganje u veliki broj različitih vrijednosnih papira značajno smanjuje tržišni rizik ulaganja. Naime, „pad vrijednosti jednog vrijednosnog papira u portfelju ima relativno malen utjecaj na kretanje vrijednosti ukupnog portfelja“ (Letinić, 2001, str. 47-48).

Treći mirovinski stup temelji se na individualiziranoj kapitaliziranoj štednji osiguranika. Svi punoljetni građani s prebivalištem u Republici Hrvatskoj mogu, ali ne moraju ostvarivati dodatnu štednju u jednom ili više dobrovoljnih mirovinskih fondova. Dobrovoljni mirovinski fondovi su osnovani zbog prikupljanja doprinosa, a predstavljaju zasebnu imovinu koja je u vlasništvu njezinih članova. Oni mogu biti otvorenog i zatvorenog tipa. Otvoreni mirovinski fondovi u članstvo primaju sve fizičke osobe (punoljetne, bez obzira na primanja ili zaposlenje), a zatvoreni fondovi imaju pokrovitelje koje sudjeluju u osnivanju fonda (HANFA, Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj, n. d.). Zbog toga je u zatvorenim mirovinskim fondovima mogućnost učlanjenja ograničena na sadašnje i bivše zaposlenike čiji su poslodavci pokrovitelji zatvorenog fonda, članove sindikata i udruga samostalnih, odnosno strukovnih djelatnosti ili na samozaposlene osobe (Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, NN 19/14; NN 115/18, 156/23). Dobrovoljnim mirovinskim fondom upravlja dobrovoljno mirovinsko društvo. Kao i obvezni mirovinski fondovi, i dobrovoljni mirovinski fondovi trebaju dobiti dozvolu za rad od HANFA-e.

Primanja iz trećeg mirovinskog stupa dobrim su dijelom pod utjecajem građana pojedinaca koji se dobrovoljno odlučuju za određena mjesečna izdvajanja za svoje mirovinsko osiguranje, i to prema vlastitim mogućnostima (Altaras Penda, 2009).

Država potiče štednju građana u dobrovoljnim mirovinskim fondovima, jer joj je to u interesu. Državna poticajna sredstva iznose 15 % od ukupno uplaćenog doprinosa pojedinog člana fonda u prethodnoj kalendarskoj godini, ali najviše do uloga od 663,61 eura po članu fonda tijekom jedne kalendarske godine. To znači da maksimalni iznos državnih poticajnih sredstava koje član fonda može ostvariti u jednoj godini (uz pretpostavljeni ulog od 663,61 eura) iznosi 99,54 eura (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, n. d.). Međutim, poticanje dobrovoljne mirovinske štednje nije prava socijalna mjera jer država tako potiče na štednju dobrostojeći društveni sloj koji ima sredstava za ulaganje u treći mirovinski stup, pa državna poticajna sredstva završavaju na računima bogatih. Oni građani koji nemaju sredstava za dobrovoljnu mirovinsku štednju ne mogu ni štedjeti na taj način, pa tako ni ostvarivati pravo na državna poticajna sredstva (Altaras Penda, 2009).

Za razliku od obveznih mirovinskih fondova, jedna osoba može biti istovremeno član jednog ili više dobrovoljnih mirovinskih fondova (Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, NN 19/14; NN 115/18, 156/23).

Očito je da treći mirovinski stup, koji je dobrovoljan, ima određenih problema koji su svojstveni za dobrovoljnu štednju, jer u današnjoj ekonomskoj situaciji mali broj građana ima mogućnosti štedjeti. Ipak, broj članova u dobrovoljnom mirovinskom fondu iz godine u godinu sve više raste i svakako je poželjno da se takav pozitivan trend nastavi i u budućnosti.

2.3. Ulaganja u životno osiguranje

Jedan od instrumenata štednje jest i ulaganje u životno osiguranje. Općenito se osiguranje može odrediti kao metoda prijenosa rizika s pojedinca na osiguratelja koji će u slučaju štete nadoknaditi štetu pojedincu, odnosno osiguraniku (Andrijašević i Petranović, 1999). U praksi se koristi više kriterija za klasifikaciju osiguranja, ali se najčešće osiguranja dijele prema bilanciranju poslovanja na neživotna i životna osiguranja. Za razliku od neživotnih osiguranja, životna osiguranja ne samo da štite od rizika, već mogu biti i oblik dugoročne štednje (Pešić, 2005). Riječ je o osiguranjima koja se sklapaju na duže razdoblje kako bi se pojedinac osigurao od smrti ili težih bolesti i ozljeda. Na taj se način štite pojedinčev život, zdravlje i radna sposobnost (Klačmer Čalopa i Cingula, 2009). Pritom treba napomenuti da

osigurateljna djelatnost počinje tek prodajom osiguranja, odnosno potpisivanjem ugovora o životnom osiguranju (Stipić, 2014a; Stipić, 2014b). Obilježja životnog osiguranja jesu sljedeća (Ćurak i Jakovčević, 2007):

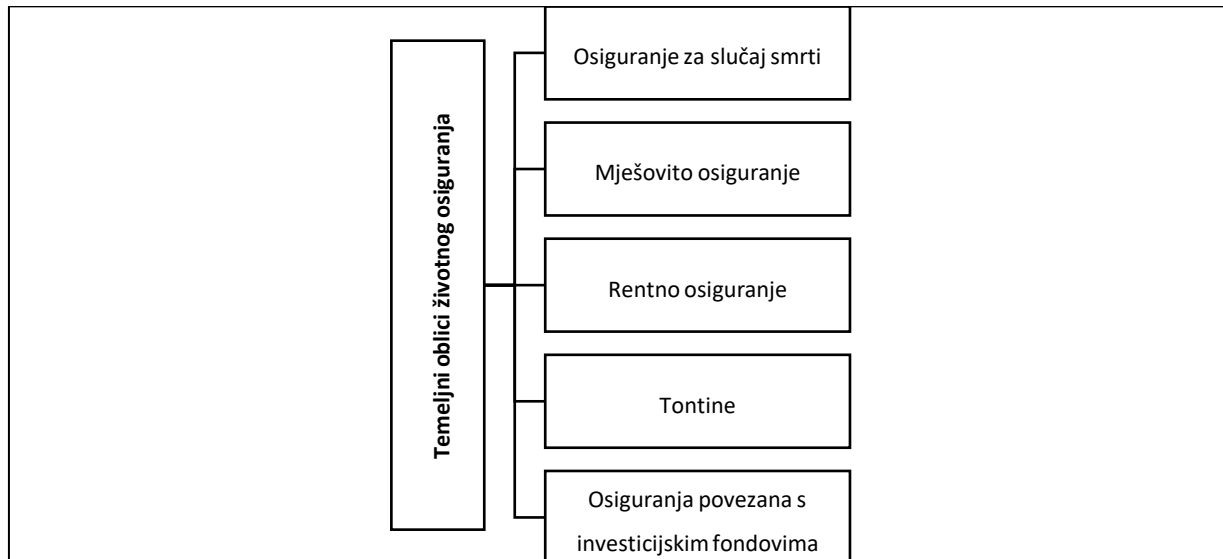
- rizik od pojedinačne prerane smrti računa se na temelju dobi
- između osiguranika i osiguratelja postoje dugoročne obveze
- u premijama mnogih oblika životnih osiguranja postoji komponenta štednje
- tijekom cijelog razdoblja trajanja ugovora premija životnog osiguranja je najčešće fiksna
- novčane uplate premija životnog osiguranja prethode izdavanju polica tog osiguranja
- moguć je prienos prava na iznos ugovorenog životnog osiguranja s ugovaratelja osiguranja na vjerovnika.

Učinci ulaganja u police životnih osiguranja su višestruki i pozitivni. Naime, riječ je o sigurnom ulaganju. Isto tako, životno osiguranje podrazumijeva osiguranje u slučaju da se određeni rizici u pojedinačevu životu ostvare, odnosno omogućuje određeni novčani izvor u slučaju pojedinačne bolesti, ozljede ili smrti te predstavlja određenu ekonomsku zaštitu pojedincu i njegovoj obitelji u slučaju da pojedinac umre. Osim toga, životno osiguranje omogućuje bolji životni standard u slučaju da pojedinac koji ima ugovorenu policu životnog osiguranja doživi duboku starost. Nadalje, ugovaranje police životnog osiguranja omogućuje ostvarivanje prava na kredit (često u slučaju ugovaranja stambenih kredita) (Barbir, 2001). U skladu s time ugovaranje police životnog osiguranja pojedincu pruža određenu ekonomsku zaštitu u slučaju da u njegovom životu nastupe određeni rizici, ali i izvor novca u slučaju da ti rizici ne nastupe jer se sredstva isplaćuje korisniku, odnosno ono podrazumijeva oblik štednje (izuzetak je osiguranje za slučaj smrti s određenim rokom).

Temeljni oblici životnih osiguranja jesu osiguranje za slučaj smrti, mješovito osiguranje, rentno osiguranje i njegovi izvedeni oblici, tontine te osiguranja povezana s investicijskim fondovima (Zakon o osiguranju, NN 30/15; NN 151/22). Temeljni oblici životnih osiguranja prikazani su na Grafičkom prikazu 2.

Grafički prikaz 2.

Temeljni oblici životnog osiguranja

Izvor: izradila autorica prema Ćurak, M. i Jakovčević, D. (2007): *Osiguranje i rizici*. Zagreb: RRIF plus, str. 149-154.

Osiguranje života u slučaju smrti obuhvaća osiguranje za slučaj smrti koje se ugovara na određeni rok ili doživotno osiguranje. Pritom osiguranje za slučaj smrti s određenim rokom pojedincu pruža privremenu ekonomsku zaštitu, odnosno do isteka ugovorenog razdoblja, a doživotno osiguranje ekonomsku zaštitu za vrijeme cijelog života pojedinca na kojeg glasi policia životnog osiguranja. Osiguranje za slučaj smrti s određenim rokom ugovara se na određeno razdoblje na temelju tablica smrtnosti i očekivanog razdoblja trajanja pojedinčeva života. Ako pojedinac ne umre tijekom ugovorenog razdoblja, tada mu se osigurnina ne isplaćuje, a ako umre, osigurani iznos pripada njegovoj obitelji. Doživotno osiguranje za slučaj smrti se, pak, ne isplaćuje pojedincu na kojeg glasi policia životnog osiguranja, već njegovim nasljednicima (Ćurak i Jakovčević, 2007). Premije te vrste životnog osiguranja pojedinac može uplaćivati jednokratno ili višekratno (Bravar i Mamić, 2007).

Mješovito osiguranje vrsta je životnog osiguranja koje se uplaćuje za slučaj prerane smrti i doživljavanja. Riječ je o najčešćem obliku životnog osiguranja koje karakterizira isplata dijela osiguranog iznosa nasljednicima u slučaju osiguranikove smrti tijekom ugovorenog razdoblja te puni iznos osiguranog iznosa osiguraniku ako ne umre tijekom ugovorenog razdoblja. Mješovito osiguranje najčešće se ugovara od svih vrsta životnog osiguranja jer pruža ekonomsku zaštitu nasljednicima u slučaju

pojedinačve smrti, ali i oblik štednje za pojedinca u slučaju da tijekom ugovorenog razdoblja smrt ne nastupi (Bravar i Mamić, 2007).

Rentno osiguranje vrsta je životnog osiguranja čije je temeljno obilježje ulaganje određenog kapitala neke fizičke ili pravne osobe te življenje od tog kapitala određeno razdoblje ili do kraja života bez vlastitog rada ili poduzetničke djelatnosti (Ćurak i Jakovčević, 2007). Izvedeni oblici rentnog osiguranja razlikuju se ovisno o početku isplate rente i trajanju njezine isplate. Prema početku isplate rente to osiguranje može biti neposredno i odgođeno. Neposredno znači da osigurateljova obveza da pojedincu koji je ugovorio tu vrstu osiguranja isplaćuje rentu počinje odmah nakon što pojedinac uplati cijelu premiju, dok posredno znači da se isplaćivanje rente odgađa na vrijeme koje je određeno ugovorom. S obzirom na trajanje isplate rente, rentno osiguranje može biti privremeno (trajati samo određeno vrijeme), doživotno (do kraja osiguranikova života) te vječno (ne postoji vremensko ograničenje za isplatu, ali se visina iznosa ograničava do visine ugovorenih kamata) (Andrijašević i Petranović, 1999).

Tontine osiguranje jest specifična vrsta grupnog životnog osiguranja. Točnije, značajka je te vrste životnog osiguranja da se osigurani iznos poslije smrti jednog od pojedinaca koji su ugovorili to životno osiguranje uplaćuje u korist preostalih živih članova. Nekoć je taj oblik životnog osiguranja bio popularan, ali s obzirom na to da dobit jedne osobe ovisi o smrti druge, odnosno da se kod pojedinih članova mogu javiti potencijalno opasne namjere kako bi dobili veću svotu novca, odnosno moguć je moralni hazard (Ćurak i Jakovčević, 2007).

Još jedan oblik životnog osiguranja jest osiguranje povezano s investicijskim fondovima. Značajka je te vrste životnog osiguranja da se sredstva ulažu u izabrani investicijski fond i da će osigurani iznos ovisiti o prinosu kojeg ostvari fond. Prema tome, obilježja osiguranja povezanog s investicijskim fondovima jesu sljedeća (Ćurak i Jakovčević, 2007):

- opcija osiguranog iznosa za rizik smrti ovisno o odabiru pojedinca koji ugovara tu vrstu životnog osiguranja
- štedna premija ulaže se ovisno o pojedinčevoj sklonosti prema riziku
- osiguratelj jamči određenu svotu u slučaju da pojedinac tijekom trajanja ugovora umre
- u slučaju smrti nasljednicima se može isplatiti osigurani iznos ili udio u fondovima
- u slučaju otkupa police vrijednost police odgovara stanju udjela koji ugovaratelj ima u fondu.

U skladu s istaknutim, vidljivo je da postoje razne vrste životnih osiguranja kojima se pojedinac istovremeno štiti u slučaju da se određeni rizici ostvare i osigurava određenu ekonomsku stabilnost

njegovim nasljednicima te omogućuje štednju koju sam pojedinac može koristiti ako se osiguranje ugovara na određeno razdoblje i ako tijekom tog razdoblja ne nastupi njegova smrt.

2.4. Ulaganja u investicijske fondove

Postoje brojne definicije investicijskih fondova. Prilikom definiranja treba uzeti u obzir regionalne razlike jer neke države ne uvrštavaju zatvorene investicijske fondove u grupu investicijskih fondova, dok druge jesu, a neke države u investicijske fondove uključuju čak i društva za osiguranje i mirovinske fondove. Može se reći da su investicijski fondovi institucionalni investitori koji prikupljaju sredstva od ulagača i ulažu ih na financijskim tržištima tako da za svoje ulagatelje ostvare maksimalno moguć prinos, uz prihvaćanje određene razine rizika (HANFA, Investicijski fondovi, n. d.). Ulaganje u investicijske fondove namijenjeno je pojedincima koji žele ulagati, ali nemaju dovoljno znanja, pa svoj novac povjeravaju stručnjacima koji novac ulažu u vrijednosne papire koji su ograničeno dostupni malim ulagačima (Olgić Draženović i sur., 2015).

Prilikom ulaganja u investicijske fondove važno je trajanje ulaganja, odnosno bitno je utvrditi je li ulaganje kratkoročno ili dugoročno. Količina rizika trebala bi se izjednačiti s trajanjem ulaganja kako bi se ostvarilo više dobiti i kako bi se istovremeno smanjila opasnost od gubitka novca. Prema tome, kratkoročno ulaganje podrazumijeva ulaganje u sigurne i stabilne fondove, a dugoročno u fondove većeg rizika.

Dok mirovinskim fondovima upravljaju mirovinska društva, investicijskim fondovima upravljaju posebna društva za upravljanje investicijskim fondovima. Pritom investicijski fondovi nisu u vlasništvu tih društava, već u vlasništvu ulagača. Vlasništvo ulagača u tim fondovima ovisi o veličini njihovih udjela u fondu (Zakon o otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, NN 44/16; NN 76/22).

Osnovna podjela investicijskih fondova jest na otvorene i zatvorene investicijske fondove. U Republici Hrvatskoj djeluju obje vrste, ali dominiraju otvoreni fondovi, i prema broju, i prema vrijednosti ukupne imovine kojom upravljaju. „Otvoreni financijski fondovi prikupljaju kapital emisijom jedinica, odnosno udjela u fondu“ (Orsag, 2011, str. 67). U otvorenim investicijskim fondovima imovina je podijeljena na neograničen broj udjela. Novčana sredstva prikupljaju se prodajom udjela u tim fondovima, pa se ta sredstva dalje ulažu na tržištu kapitala. Vlasnici fonda u svakom trenutku mogu saznati koliki je njihov udio te zahtijevati otkup cijelog udjela u fondu ili njegovog dijela, a trgovačko društvo koje upravlja investicijskim fondom dužno je te udjele ili njegove dijelove bezuvjetno otkupiti. U

zatvorenim investicijskim fondovima imovina se dijeli na određeni broj dionica kojima se trguje na organiziranim tržištima (Orsag, 2011). Prilikom osnivanja zatvorenog fonda novčana sredstva se prikupljaju javnom prodajom dionica. Zatvoreni investicijski fondovi ne pružaju mogućnost povlačenja udjela, a tržišna cijena dionica može biti manja od trenutne neto vrijednosti. Zbog toga su se i intenzivnije razvijali otvoreni investicijski fondovi.

Otvoreni investicijski fond može biti i UCITS fond ili alternativni investicijski fond (AIF). Pritom je poslovanje UCITS fondova regulirano je Zakonom o otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, a poslovanje alternativnih investicijskih fondova Zakonom o alternativnim investicijskim fondovima. Razlika je među tim investicijskim fondovima u tome što su UCITS fondovi namijenjeni širokom krugu ulagatelja, pa tako i početnicima, dok su AIF-ovi predviđeni uglavnom onim osobama koje imaju više znanja i iskustva u ulaganjima (HANFA, Investicijski fondovi, n. d.). U skladu s time u UCITS fondovima, kao otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, novac se prikuplja na temelju javne ponude za sve koji žele ulagati, dok alternativni investicijski fondovi sredstva za ulaganje prikupljaju na temelju javne i privatne ponude (Zakon o otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, NN 44/16; NN 76/22; Zakon o alternativnim investicijskim fondovima, NN 21/18; NN 83/23).

Postoji i podjela investicijskih fondova ovisno o vrsti imovine u koju ti fondovi ulažu. Investicijski fondovi prvenstveno ulažu u vrijednosne papire. Na temelju vrste vrijednosnih papira koji prevladavaju investicijski fondovi mogu biti obveznički, dionički i mješoviti (Orsag, 2011). Obveznički investicijski fondovi ulažu u obveznice, a karakterizira ih manja volatilnost vrijednosti udjela, pa u te fondove prvenstveno ulažu građani koji daju prednost stabilnom rastu vrijednosti udjela. S druge strane, dioničke investicijske fondove obilježava velika volatilnost cijene udjela koja je posljedica volatilnosti cijena dionica. Potrebno je ulagati najmanje godinu dana, a preporuka je ulagati između tri i pet godina. To je najrizičnija vrsta investicijskih fondova, ali ulaganje u te fondove može biti najisplativije. Mješoviti investicijski fondovi kombinacija su obvezničkih i dioničkih fondova. U te fondove ponajviše ulažu pojedinci kojima je uz sigurnost ulaganja jednako važan i natprosječan prinos. Preporučuje se u te vrste investicijskih fondova ulagati minimalno godinu dana. Novčani investicijski fondovi, pak, vrsta su fondova u kojima se sredstva prvenstveno ulažu u bankarske depozite i kratkoročne vrijednosne papire najkvalitetnijih izdavatelja, pa se smatraju najmanje rizičnim investicijskim fondovima. Prinos novčanih fondova u pravilu je veći od kamata štednje po viđenju, a manji od oročene štednje na duže rokove. Ulaganje u te investicijske fondove može biti kratkoročno i dugoročno (Mishkin i Eakins, 2019).

Prema tome, investicijski fondovi osiguravaju novčana sredstva emisijom vrijednosnih papira i ulažu u diversificirani portfelj kako bi se povećala profitabilnost i osigurala stabilnost ulaganja za

pojedince koji ulaže u te fondove. U koje će investicijske fondove pojedinac plasirati svoja novčana sredstva ovisi o strategiji upravljanja pojedinim investicijskim fondom, sklonosti pojedinca prema financijskom riziku i njegovim preferencijama (Orsag, 2011). Također, odabir investicijskog fonda ovisi o pojedinčevu znanju i iskustvu povezanom s ulaganjem u te fondove.

2.5. Financijska imovina kućanstava u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj financijska imovina građana primarno obuhvaća gotovinu i depozite te mirovine i standardizirane garancije. Naime, iz podataka u Tablici 2 vidljivo je da je krajem 2022. godine udio gotovine i depozita u financijskoj imovini iznosio 49,71 %, odnosno da je udio osiguranja, mirovina i standardiziranih garancija iznosio 27,59 %. Značajan je i udio financijske imovine u vlasničkom kapitalu i dionicama investicijskih fondova. Taj je udio krajem 2022. godine iznosio 19,27 % (HNB, 2023).

Tablica 2.

Stanje financijske imovine kućanstava u Republici Hrvatskoj krajem 2022. godine

Financijska imovina	Kućanstva	
	mil. eura	%
Gotovina i depoziti	39.444,73	49,71
Dužnički vrijednosni papiri	380,20	0,47
Kredit	585,11	0,79
Vlasnički kapital i dionice investicijskih fondova	17.814,02	19,27
Osiguranje, mirovine i standardizirane garancije	21,721	27,59
Ostala potraživanja	1.901,77	2,24
Ukupno	81.847,38	100,00

Izvor: HNB (2023). Financijski računi. Preuzeto 8. 12. 2023. s: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-racuni>

3. DETERMINANTE IZBORA PLASMANA ŠTEDNJE

S obzirom na to da postoji više instrumenata štednje i da su neki od njih više, a neki manje rizični te da neki instrumenti štednje donose veći profit, a neki niži različite determinante utječu na pojedinčev izbor određenog plasmana štednje (Stipić i Stipić, 2014). Stoga se u ovom poglavlju završnog rada analiziraju socio-demografske i ekonomske determinante koje utječu na izbor plasmana štednje, kao i pojedinčeva osobnost i njegovo znanje u skladu s postojećom teorijskom literaturom i rezultatima empirijskih istraživanja.

3.1. Socio-demografske značajke

Među socio-demografskim značajkama pojedinca koje utječu na izbor plasmana štednje ističu se dob i spol. Još je pedesetih godina prošlog stoljeća razvijena teorija životnog ciklusa prema kojoj se naglašava sklonost štednji ovisno o životnoj dobi pojedinca, odnosno koja ističe da pojedinac najviše štedi u razdoblju svojeg života kada je radno aktivan (Hayes, 2021). Međutim, dob je jedan od čimbenika koji utječe i na izbor plasmana štednje. Na izbor plasmana štednje utječu i neki drugi socio-demografski čimbenici kao što su spol, izbor zanimanja i veličina kućanstva.

Küçüksille (2004; prema Aren i Dinç Aydemir, 2015) je pokazao da mlađi ljudi imaju tendenciju ulagati u dionice i dugoročnu imovinu te preuzimati više rizika. Što se tiče starijih ljudi, oni ne planiraju dugoročno ulaganje jer misle da nemaju više vremena za povrat. Istraživanje koje je Pitoňáková (2016) provela u Slovačkoj pokazalo je da su stariji ljudi skloniji ulaganju u bankarske depozite.

U istraživanju Beckmann i suradnika (2013) korišteni su podatci za deset država srednje, istočne i jugoistočne Europe kako bi se analiziralo štedno ponašanje kućanstava. Točnije, u tom su se istraživanju ispitivale odluke o štednji i determinante koje su utjecale na izbor plasmana štednje, pri čemu se ispitivao prvenstveno utjecaj socio-demografskih varijabli. Rezultati tog istraživanja pokazali su da dob i obrazovanje utječu na sklonost štednji te da dob utječe na odabir plasmana štednje, i to tako da su osobe mlađe životne dobi sklonije ulagati u police životnog osiguranja, dok su starije osobe sklonije ulagati u bankarske depozite. Kao jedan od mogućih razloga zbog kojeg je ulaganje u police životnog osiguranja toliko rasprostranjeno među mlađim osobama autori navode uzimanje police životnog

osiguranja kao uvjet za uzimanje kredita. Također, mirovinski fondovi se nisu pokazali posebno popularnima među mlađim ispitanicima, ali i među ispitanicima starije životne dobi.

U istraživanju koje je Nalin (2013) proveo u Turskoj u razdoblju od 2002. do 2006. godine, a u kojem je sudjelovalo ukupno 59 855 kućanstava, pri čemu je štedjelo i ulagalo tek 10 829 kućanstava uključenih u istraživanje pokazalo se da determinante koje utječu na izbor plasmana štednje predstavljaju različite aspekte demografskih, socioekonomskih i stambenih karakteristika kućanstava. Točnije, pokazalo se da su značajne varijable koje utječu na izbor plasmana štednje u turskim kućanstvima razina obrazovanja, zanimanje, mjesto stanovanja (ruralno/urbano) i veličina kućanstva.

U istraživanju koje su proveli Frijns i suradnici (2008) također su se analizirale determinante izbora plasmana štednje. Rezultati tog istraživanja pokazali su da dob i spol kao socio-demografski čimbenici utječu na izbor plasmana štednje.

Istraživanje koje su proveli Aren i Dinç Aydemir (2015) u Turskoj pokazalo je da razina obrazovanja kod pojedinaca utječe na njihovu sklonost ulaganju u obveznice. Kako se povećava razina obrazovanja kod pojedinca, tako se povećava i vjerojatnost da će pojedinac među instrumentima štednje odabrati ulaganje u obveznice. Takvi su rezultati istraživanja očekivani jer pojedinci koji nisu visokoobrazovani nisu u dovoljnoj mjeri upoznati s obveznicama i ne mogu razumjeti kako ulagati u obveznice. No, autori navode da je moguće objašnjenje i to da obveznice biraju ljudi koji imaju averziju prema financijskom riziku jer je obveznicama svojstven manji rizik u usporedbi s dionicama. No, pojedinci u Turskoj možda percipiraju obveznice i kao rizične s obzirom na to da su razdoblja visoke inflacije u prošlosti dovela do toga da je fiksni povrat obveznica bio ponekad i negativan. Osim toga, to je istraživanje pokazalo razlike u izboru plasmana s obzirom na spol ispitanika. Tako se pokazalo da su muškarci skloniji ulagati u dionice, dok su žene sklonije štednji u bankarskim depozitima. Autori takve razlike s obzirom na spol ispitanika objašnjavaju razinom financijske pismenosti. Naime, žene imaju nižu razinu financijske pismenosti u usporedbi s muškarcima, pa stoga preferiraju bankarske depozite koje je jednostavno shvatiti kako funkcioniraju i koliki je povrat ulaganja (Aren i Dinç Aydemir, 2015).

3.2. Ekonomske determinante

Jedna od najvažnijih ekonomskih determinanti koja utječe na izbor plasmana štednje jest prihod kućanstva. Naime, već su navedeni rezultati istraživanja Nalina (2013) provedenog u Turskoj i neki socio-demografski čimbenici koji su utjecali na izbor plasmana štednje, ali treba spomenuti i ekonomske determinante među kojima su prihodi kućanstva i posjedovanje automobila. I u istraživanju koje su proveli Beck i Webb (2002) pokazalo se da postoji pozitivna povezanost između razina dohotka i potražnje za životnim osiguranjem, što znači da potražnja za životnim osiguranjem raste kako raste dohodak.

Jedna od ekonomskih determinanti izbora plasmana štednje je i preporučena duljina trajanja investicije. Naime, pokazalo se da pojedinci biraju štedjeti u obliku bankarskih depozita jer preferiraju kratkoročna ulaganja. Osim toga, pojedinci preferiraju ulaganje u bankarske depozite jer je riječ o ulaganju bez rizika i jer postoji fiksna stopa povrata na to ulaganje (Chandrasekaran i sur., 2021). Prema tome, može se zaključiti da značajke plasmana štednje utječu na pojedinčevu odluku o izboru određenog plasmana.

Na izbor plasmana štednje utječu i kamatne stope, odnosno očekivana dobit od štednje. Tako je istraživanje koje su proveli Mensahklo i suradnici (2017) u Gani pokazalo da odabir plasmana štednje ovisi o kamatnim stopama.

3.3. Pojedinčeva osobnost i znanje

Aren i Dinç Aydemir (2015) među determinantama koje utječu na izbor plasmana štednje ističu potrebe, motivi, karakteristike pojedinčeve osobnosti te sposobnosti učenja. Jedna od determinanti koja utječe na izbor plasmana štednje kod pojedinca jest i njegova razina financijske pismenosti. Pod financijskom pismenosti podrazumijeva se razvijanje posebnih sposobnosti i odgovornog ponašanja kako bi se učinkovito upravljalo osobnim financijama (Ćurak i sur., 2019). Logično je pretpostaviti da će se u istraživanjima pokazati da financijska pismenost kod pojedinca utječe na izbor plasmana štednje i da pojedinci koji ne posjeduju značajno znanje o financijama neće ulagati u određene plasmane štednje, odnosno da će preferirati štednju u određenim plasmanima štednje. Tako je istraživanje provedeno u Turskoj pokazalo da pojedinci koji imaju nižu razinu financijske pismenosti ulažu u stranoj valuti, baš kao i pojedinci koji pokazuju averziju prema financijskom riziku (Aren i Dinç Aydemir, 2015). I istraživanje

provedeno u Gani pokazalo je da financijsko znanje može biti varijabla koja utječe na odabir plasmana štednje (Mensahklo i sur., 2017).

Pokazalo se da na izbor plasmana štednje kod pojedinca utječe i njegova sklonost, odnosno pojedinčeva averzija prema riziku. Spomenuto istraživanje koje su proveli Beckmann i suradnici (2013) u državama srednje, istočne i jugoistočne Europe, a u kojem se analiziralo štedno ponašanje kućanstava tijekom 2010. i 2011. godine pokazalo je da oni pojedinci koji percipiraju sebe kao one koji imaju određenu averziju prema financijskom riziku vjerojatnije će nedovoljno diverzificirati svoje štedne uloge, odnosno vjerojatno će se prilikom izbora plasmana štednje držati jednog instrumenta štednje koji im je poznat i kojem vjeruju.

U spomenutom istraživanju koje su proveli Frijns i suradnici (2008) pokazalo se da su neke od determinanti koje utječu na izbor plasmana štednje pojedinčeva averzija prema riziku te pojedinčeva procjena o financijskoj stručnosti.

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE ODREDNICA PLASMANA ŠTEDNJE U INSTRUMENTE FINANCIJSKIH INSTITUCIJA

Empirijsko istraživanje provedeno je uz pomoć anketnog upitnika kako bi se saznalo kako pojedine determinante utječu na izbor plasmana štednje kod ispitanika.

4.1. Metodologija istraživanja

Podatci su prikupljeni *online* koristeći se anketnim upitnikom kreiranim u Google Formsu u razdoblju od lipnja do rujna 2023. godine. Anketni upitnik bio je podijeljen u dva dijela koja se odnose na socio-demografske karakteristike i instrumente štednje financijskih institucija. U upitniku je sudjelovala 151 osoba koji većinom dolaze s područja Splitsko-dalmatinske županije. Prikupljeni podaci obrađeni su MS Excelom te statističkim alatom IBM SPSS Statistics. Prilikom testiranja razlika između kategorijskih varijabli korišten je Fisherov egzaktni test. Pri testiranju razlika između dva nezavisna uzorka na redosljednim varijablama korišten je Mann-Whitney test te Kruskal-Wallis test pri testiranju razlika između više nezavisnih uzoraka uz provedene *post hoc* analize Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom kako bi se utvrdilo između kojih uzoraka se razlike nalaze. Rezultati su opisani frekvencijama i postotcima te su prikazani grafički i tablično.

4.2. Rezultati istraživanja

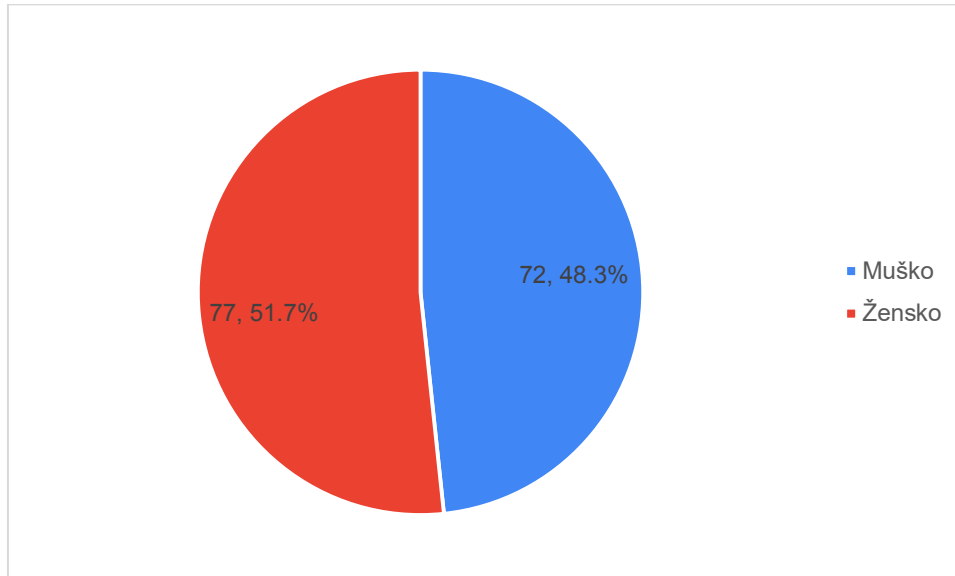
Prije nego bude analizirano kako pojedine determinante utječu na izbor plasmana štednje kod ispitanika analiziraju se socio-demografske karakteristike tih ispitanika.

4.2.1. Socio-demografske karakteristike uzorka

U istraživanju je sudjelovao ukupno 151 ispitanik, od čega 51,7 % osoba ženskog spola, a 48,3 % muškaraca, kako je vidljivo na Grafičkom prikazu 3.

Grafički prikaz 3.

Struktura uzorka prema spolu

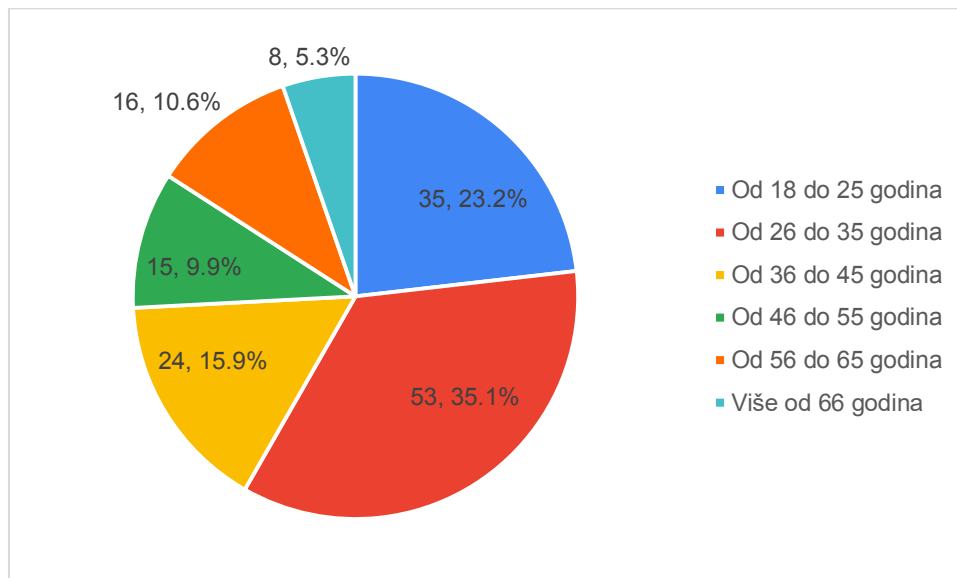

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveći broj ispitanika pripada dobnoj skupini od 26 do 35 godina, njih 35,1 %, zatim dobnoj skupini od 18 do 25 godina njih 23,2 % te dobnoj skupini od 36 do 45 godina njih 15,9 %. Nešto manji broj ispitanika ima od 46 do 55 godina, njih 9,9 %, od 56 do 65 godina ima njih 10,6 % dok 5,3 % ispitanika ima više od 66 godina. Dobna struktura ispitanika prikazana je na Grafičkom prikazu 4.

Grafički prikaz 4.

Struktura uzorka prema dobi

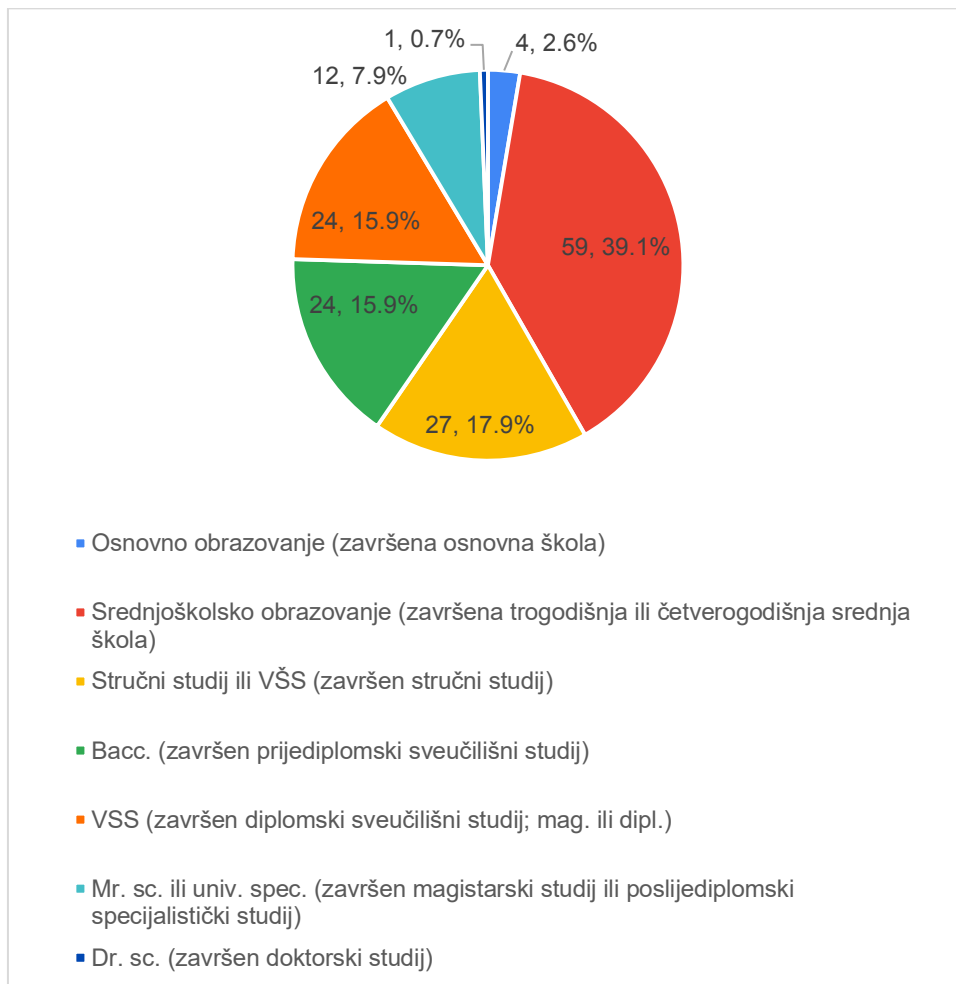

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveći broj ispitanika, njih 39,1 % ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, 17,9 % ima završen stručni studij, 15,9 % prijediplomski sveučilišni studij dok 15,9 % ispitanika ima završen diplomski sveučilišni studij. Završen magistarski ili poslijediplomski specijalistički studij ima 7,9 % ispitanika, završen doktorski studij ima 0,7 % ispitanika, dok njih 2,6 % ima završenu osnovnu školu. Struktura ispitanika s obzirom na završeni stupanj obrazovanja vidljiva je na Grafičkom prikazu 5.

Grafički prikaz 5.

Struktura uzorka prema razini obrazovanja

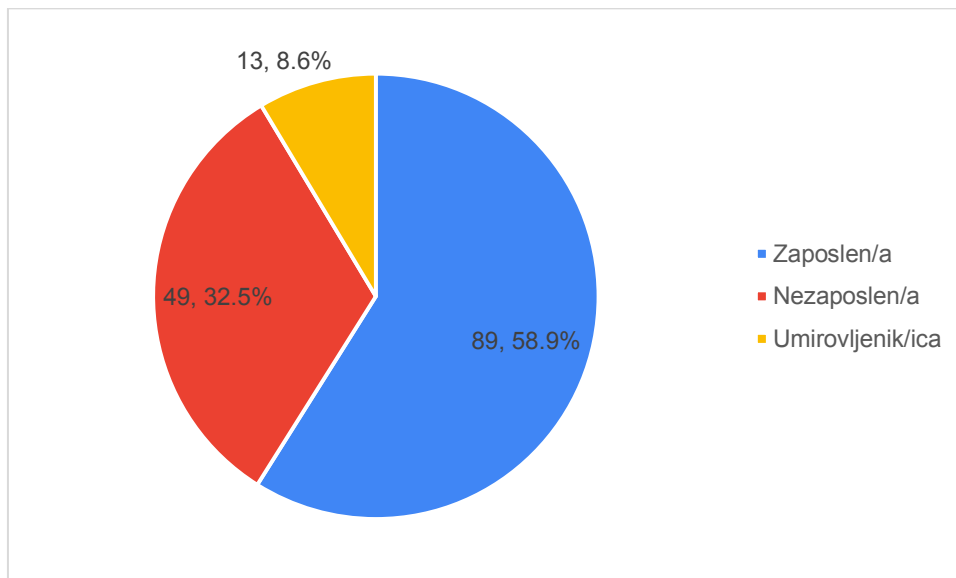

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveći broj ispitanika, njih 58,9 % je zaposleno, nezaposleno je 32,5 % ispitanika, dok je 8,6 % ispitanika u mirovini. Struktura ispitanika s obzirom na radni status vidljiva je na Grafičkom prikazu 6.

Grafički prikaz 6.

Struktura uzorka prema radnom statusu

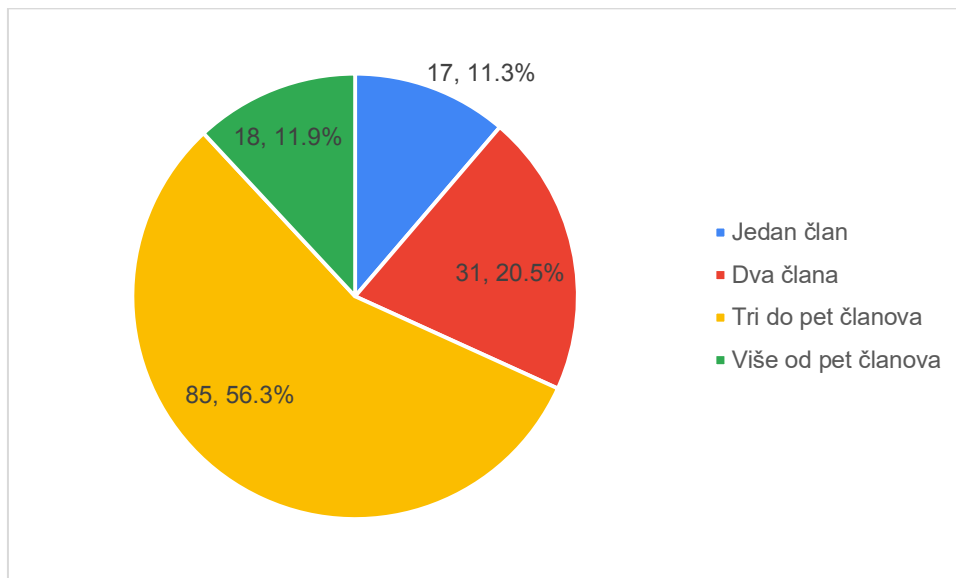

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Više od polovice ispitanika, točnije njih 56,3 % u svojem kućanstvu ima tri do pet članova, 20,5 % ima dva člana, 11,9 % ima više od pet članova, dok su 11,3 % ispitanika jedini članovi u kućanstvu. Struktura ispitanika prema broju članova u njihovom kućanstvu vidljiva je na Grafičkom prikazu 7.

Grafički prikaz 7.

Struktura uzorka prema broju članova kućanstva

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 3. prikazana je struktura uzorka prema osobnim mjesečnim primanjima te ukupnim mjesečnim primanja unutar kućanstva. Za najveći broj ispitanika, njih 27 % mjesečna primanja iznose od 671 do 930 €, a za njih 25,7 % od 931 do 1330 €. Najveći broj ispitanika, točnije njih 32 % ima ukupna mjesečna primanja unutar kućanstva od 1331 do 1990 € te njih 24,7 % od 931 do 1330 €.

Tablica 3.

Struktura uzorka prema osobnim mjesečnim primanjima te ukupnim mjesečnim primanja unutar kućanstva

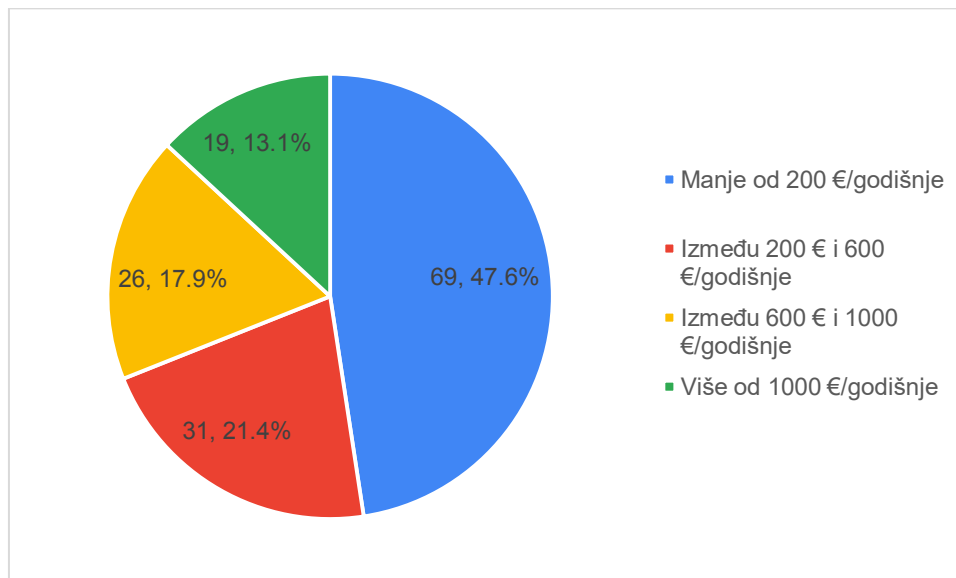
		n	%
Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?	do 270 €	20	13.5
	od 271 do 670 €	30	20.3
	od 671 do 930 €	40	27.0
	od 931 do 1330 €	38	25.7
	od 1331 do 1990 €	15	10.1
	od 1991 do 2650 €	4	2.7
	više od 2651 €	1	0.7
	Ukupno	148	100.0
Koliko iznose ukupna mjesečna primanja unutar Vašeg kućanstva?	do 270 €	1	0.7
	od 271 do 670 €	11	7.3
	od 671 do 930 €	22	14.7
	od 931 do 1330 €	37	24.7
	od 1331 do 1990 €	48	32.0
	od 1991 do 2650 €	16	10.7
	više od 2651 €	15	10.0
	Ukupno	150	100.0

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U nastavku potpoglavlja slijedi analiza odgovora ispitanika na pitanja vezana uz štednju. Gotovo polovica ispitanika, njih 47,6 % godišnje štedi manje od 200 €, njih 21,4 % godišnje štedi između 200 i 600 €, 17,9 % između 600 i 1000 € dok 13,1% ispitanika godišnje štedi više od 1000 €. Struktura ispitanika prema godišnjoj štednji vidljiva je na Grafičkom prikazu 8.

Grafički prikaz 8.

Struktura uzorka prema godišnjoj štednji

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 4. prikazana je godišnja štednja prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. Manje od 200 € godišnje štedi 63,9 % žena u usporedbi s 29,6 % muškaraca, dok više od 1000 € godišnje štedi 18,3 % muškaraca u usporedbi s 8,3 % žena ($p = 0,001$). Manje od 200 € godišnje štedi 81,4 % nezaposlenih u usporedbi s 31,5 % zaposlenih te 46,2 % umirovljenika, dok više od 1000 € godišnje štedi 19,1 % zaposlenih u usporedbi s 2,3 % nezaposlenih te 7,7 % umirovljenika ($p < 0,001$). Sve navedene razlike potvrđene su Fisherovim egzaktnim testom na razini statističke značajnosti od 5%.

Manje od 200 € godišnje štedi 82,4 % ispitanika koji imaju osobna mjesečna primanja do 270 € te 66,7 % njih koji imaju osobna mjesečna primanja od 271 do 670 €. Povećanjem osobnih mjesečnih primanja povećava se i iznos godišnje ušteđenog novca, pa 50 % ispitanika koji imaju osobna mjesečna primanja od 1991 do 2650 € te 26,7 % ispitanika s primanjima od 1331 do 1990 € godišnje uštede više od 1000 €. Slično vrijedi i za mjesečna primanja unutar kućanstva. Manje od 200 € godišnje štedi 90,9 % ispitanika koji imaju mjesečna primanja unutar kućanstva od 271 do 670 € te 70 % njih koji imaju mjesečna primanja unutar kućanstva od 671 do 930 €. Povećanjem mjesečnih primanja unutar kućanstva povećava se i iznos godišnje ušteđenog novca, pa 26,7 % ispitanika koji imaju mjesečna primanja unutar kućanstva viša od 2651 € te 25 % ispitanika s primanjima od 1991 do 2650 € godišnje uštede više od 1000 €.

Manje od 200 € godišnje štedi 50 % ispitanika koji imaju osnovno obrazovanje, 51,9 % ispitanika sa srednjoškolskim obrazovanjem, 61,5 % ispitanika koji imaju završen stručni studij te 45,8 % njih koji imaju završen prijediplomski sveučilišni studij. S druge strane, više od 600 € godišnje štedi 45,9 % ispitanika koji imaju završen diplomski sveučilišni studij, 75 % ispitanika koji imaju završen magistarski studij ili poslijediplomski specijalistički studij te 100 % ispitanika sa završenim doktorskim studijem.

Tablica 4.

Godišnja štednja prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

		Koliko novca štedite mjesečno/godišnje?				
		manje od 200 € godišnje n (%)	između 200 € i 600 € godišnje n (%)	između 600 € i 1000 € godišnje n (%)	više od 1000 € godišnje n (%)	p*
Spol	Muško	21 (29.6)	21 (29.6)	16 (22.5)	13 (18.3)	.001
	Žensko	46 (63.9)	10 (13.9)	10 (13.9)	6 (8.3)	
Dob	Od 18 do 25 godina	17 (56.7)	6 (20)	4 (13.3)	3 (10)	
	Od 26 do 35 godina	28 (53.8)	12 (23.1)	7 (13.5)	5 (9.6)	
	Od 36 do 45 godina	8 (33.3)	4 (16.7)	8 (33.3)	4 (16.7)	
	Od 46 do 55 godina	5 (33.3)	2 (13.3)	5 (33.3)	3 (20)	
	Od 56 do 65 godina	5 (31.3)	6 (37.5)	2 (12.5)	3 (18.8)	
	Više od 66 godina	6 (75)	1 (12.5)	0 (0)	1 (12.5)	
Razina obrazovanja	Osnovno	2 (50)	2 (50)	0 (0)	0 (0)	
	Srednjoškolsko	28 (51.9)	15 (27.8)	5 (9.3)	6 (11.1)	
	Stručni studij	16 (61.5)	3 (11.5)	4 (15.4)	3 (11.5)	
	Prediplomski	11 (45.8)	7 (29.2)	3 (12.5)	3 (12.5)	
	Diplomski	10 (41.7)	3 (12.5)	7 (29.2)	4 (16.7)	
	Mr. sc. ili univ. spec.	2 (16.7)	1 (8.3)	6 (50)	3 (25)	
	Dr. sc.	0 (0)	0 (0)	1 (100)	0 (0)	
Radni status	Zaposlen/a	28 (31.5)	22 (24.7)	22 (24.7)	17 (19.1)	<.001
	Nezaposlen/a	35 (81.4)	4 (9.3)	3 (7)	1 (2.3)	
	Umirovljenik/ica	6 (46.2)	5 (38.5)	1 (7.7)	1 (7.7)	
Osobna mjesečna primanja	do 270 €	14 (82.4)	1 (5.9)	1 (5.9)	1 (5.9)	
	od 271 do 670 €	20 (66.7)	8 (26.7)	2 (6.7)	0 (0)	
	od 671 do 930 €	22 (55)	9 (22.5)	4 (10)	5 (12.5)	
	od 931 do 1330 €	10 (26.3)	12 (31.6)	9 (23.7)	7 (18.4)	
	od 1331 do 1990 €	2 (13.3)	1 (6.7)	8 (53.3)	4 (26.7)	
	od 1991 do 2650 €	1 (25)	0 (0)	1 (25)	2 (50)	
više od 2651 €	0 (0)	0 (0)	1 (100)	0 (0)		

Mjesečna	od 271 do 670 €	10 (90.9)	1 (9.1)	0 (0)	0 (0)
primanja unutar	od 671 do 930 €	14 (70)	5 (25)	0 (0)	1 (5)
kućanstva	od 931 do 1330 €	22 (61.1)	8 (22.2)	4 (11.1)	2 (5.6)
	od 1331 do 1990 €	17 (36.2)	10 (21.3)	12 (25.5)	8 (17)
	od 1991 do 2650 €	1 (6.3)	5 (31.3)	6 (37.5)	4 (25)
	više od 2651 €	5 (33.3)	2 (13.3)	4 (26.7)	4 (26.7)

*. Fisherov egzaktni test

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 5. prikazani su rezultati Kruskal-Wallis testa u iznosu godišnje uštedenog novca prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. Ispitanici koji godišnje štede između 600 € i 1000 €, imaju viši stupanj obrazovanja, odnosno ostvaruju viši prosječni rang stupnja obrazovanja (98,17) u odnosu na ispitanike koji godišnje štede između 200 € i 600 € (60,24) te ispitanike koji godišnje štede manje od 200 € (66,30). Kruskal-Wallis testom je utvrđeno da su navedene razlike statistički značajne ($H=16,283$; $df=3$; $p=0,001$). Ispitanici koji godišnje štede manje od 200 €, imaju niža osobna mjesečna primanja, odnosno ostvaruju niži prosječni rang osobnih mjesečnih primanja (54,12) u odnosu na ispitanike koji godišnje štede između 600 € i 1000 € (102,08) te ispitanike koji godišnje štede više od 1000 € (100,47). Kruskal-Wallis testom je utvrđeno da su navedene razlike statistički značajne ($H=36,376$; $df=3$; $p<0,001$). Nadalje, ispitanici koji godišnje štede manje od 200 €, imaju niža ukupna mjesečna primanja unutar kućanstva, odnosno ostvaruju niži prosječni rang ukupnih mjesečnih primanja (55,21) u odnosu na ispitanike koji godišnje štede između 600 € i 1000 € (99,12) te ispitanike koji godišnje štede više od 1000 € (99,50). Kruskal-Wallis testom je utvrđeno da su navedene razlike statistički značajne ($H=31,772$; $df=3$; $p<0,001$).

Nisu utvrđene statistički značajne razlike u iznosu godišnje uštedenog novca prema životnoj dobi ($H=2.871$; $df=3$; $p=0,412$).

Tablica 5.

Kruskal-Wallis test iznosa novca koji ispitanici prosječno uštede na godišnjoj razini prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

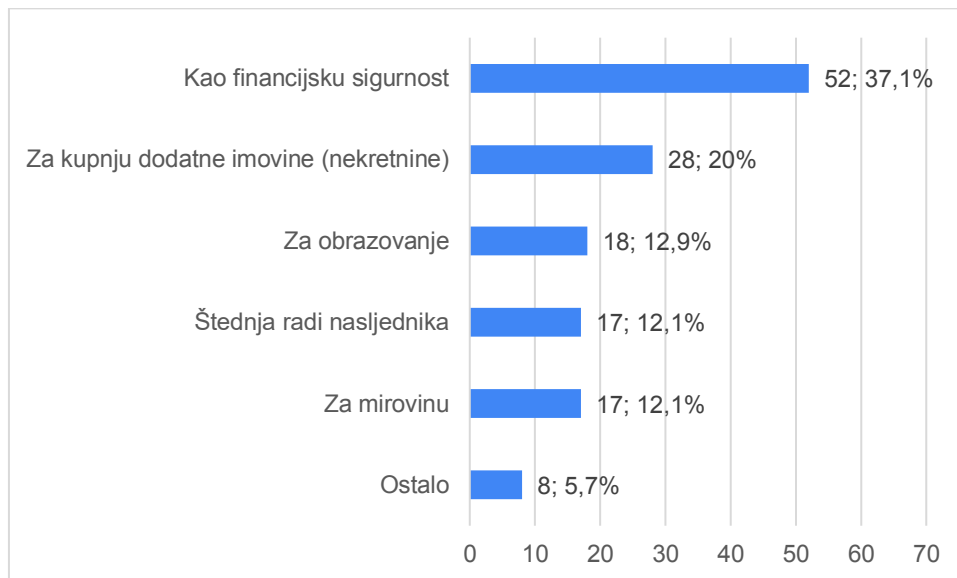
	Koliko novca štedite mjesečno/godišnje ?	N	Prosječni rang	Kruskal- Wallis H	df	p*
Dob	manje od 200 €/godišnje	69	67.65	2.871	3	.412
	između 200 € i 600 €/godišnje	31	74.05			
	između 600 € i 1000 €/godišnje	26	78.56			
	više od 1000 €/godišnje	19	83.11			
	Ukupno	145				
Razina obrazovanja	manje od 200 €/godišnje	69	66.30	16.283	3	.001
	između 200 € i 600 €/godišnje	31	60.24			
	između 600 € i 1000 €/godišnje	26	98.17			
	više od 1000 €/godišnje	19	83.71			
	Ukupno	145				
Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?	manje od 200 €/godišnje	69	54.12	36.376	3	<.001
	između 200 € i 600 €/godišnje	31	73.79			
	između 600 € i 1000 €/godišnje	26	102.08			
	više od 1000 €/godišnje	19	100.47			
	Ukupno	145				
Koliko iznose ukupna mjesečna primanja unutar Vašeg kućanstva?	manje od 200 €/godišnje	69	55.21	31.772	3	<.001
	između 200 € i 600 €/godišnje	31	74.45			
	između 600 € i 1000 €/godišnje	26	99.12			
	više od 1000 €/godišnje	19	99.50			
	Ukupno	145				

*. *Kruskal-Wallis test*

Za najveći broj ispitanika, njih 37,1 % osnovni motiv za štednju jest financijska sigurnost, zatim za njih 20 % kupnja dodatne imovine (nekretnine), dok njih 12,9 % štedi za obrazovanje. Radi nasljednika štedi 12,1 % ispitanika, jednak broj štedi za mirovinu, dok 5,7 % ispitanika štedi za ostale svrhe kao što su putovanja, sitni luksuzi, automobil, vozački ispit, pokretanje vlastitog posla ili gradnju kuće. Motivi za štednju prikazani su na Grafičkom prikazu 9.

Grafički prikaz 9.

Motivi za štednju

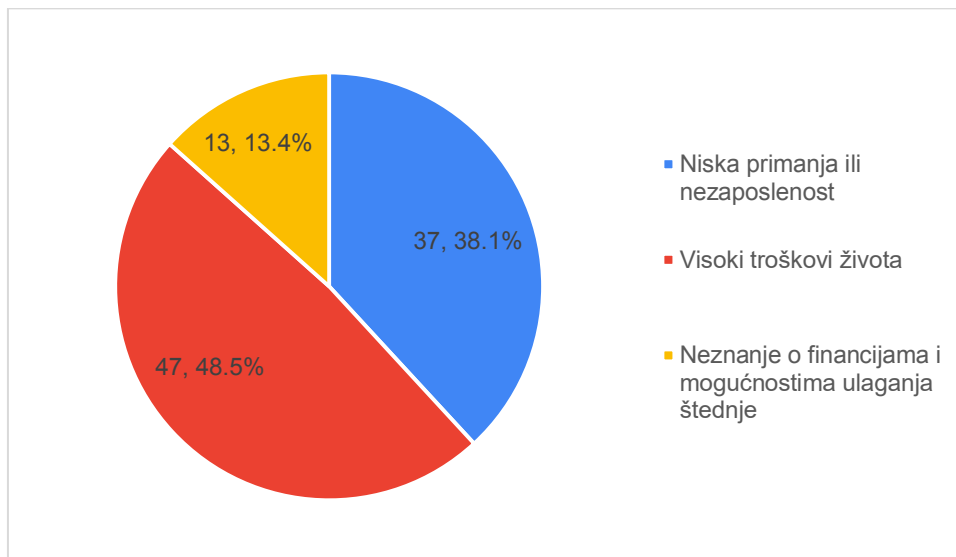

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Kao glavni razlog zbog kojeg ne štede ispitanici navode visoke troškove života, njih 48,5 %. Zatim njih 38,1% navodi niska primanja ili nezaposlenost, dok je za nešto manji broj ispitanika, njih 13,4 % razlog zbog kojeg ne štede neznanje o financijama i mogućnostima ulaganja štednje. Razlozi zbog kojih ne štede prikazani su na Grafičkom prikazu 10.

Grafički prikaz 10.

Razlozi zbog kojih ispitanici ne štede

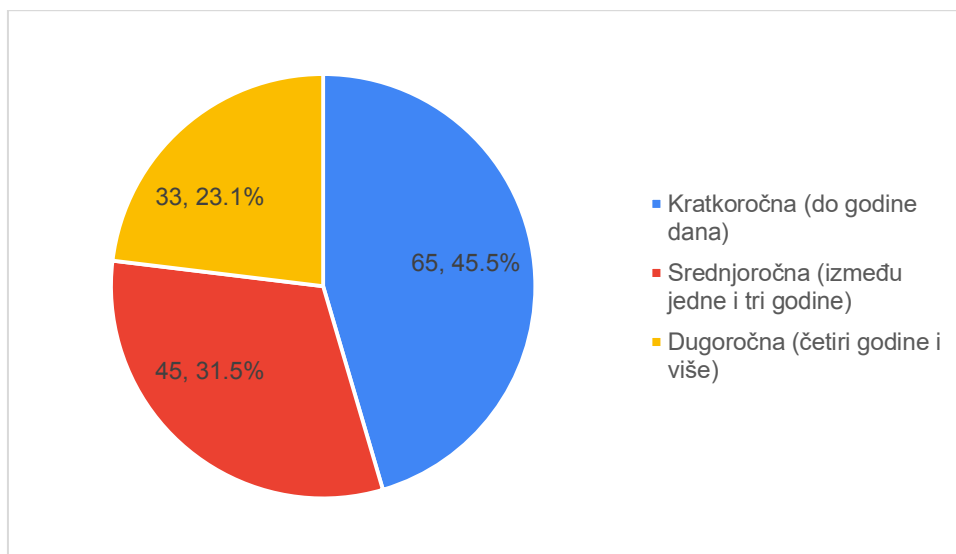

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveći broj ispitanika, njih 45,5 % preferira kratkoročnu štednju (do godine dana), srednjoročnu štednju (između jedne i tri godine) preferira njih 31,5 %, dok 23,1 % ispitanika preferira dugoročnu štednju (četiri godine i više), kako je vidljivo na Grafičkom prikazu 11.

Grafički prikaz 11.

Preferencija vrste štednje s obzirom na vremenski rok

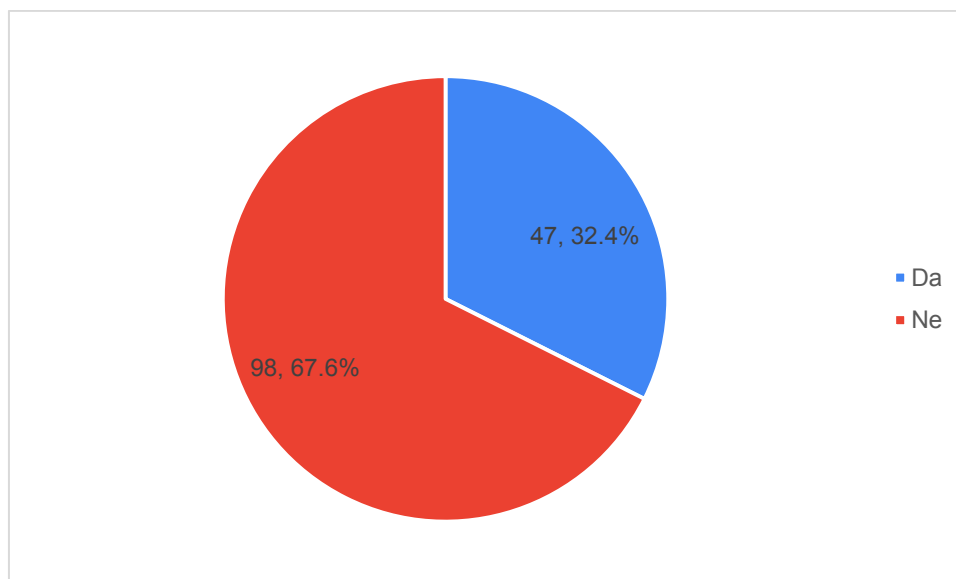
Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

4.2.2. Instrumenti financijskih institucija

U nastavku rada slijedi analiza odgovora ispitanika na pitanja vezana za instrumente financijskih institucija. Otprilike trećina ispitanika koristi svoju štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija, točnije njih 32,4 %, kako je prikazano na Grafičkom prikazu 12.

Grafički prikaz 12.

Ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 6. prikazano je ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. Štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija koriste u najvećoj mjeri ispitanici srednje životne dobi, 43,5 % ispitanika životne dobi od 36 do 45 godina, 53,3 % životne dobi od 46 do 55 godina te 60 % njih životne dobi od 56 do 65 godina, dok štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija u nešto manjoj mjeri koriste ispitanici mlađi od 35 godina te stariji od 66 godina. U instrumente financijskih institucija štednju ulaže 100 % ispitanika sa završenim doktorskim studijem, 58,3 % ispitanika koji imaju završen magistarski studij ili poslijediplomski specijalistički studij te 41,7 % njih koji imaju završen diplomski sveučilišni studij u usporedbi s nešto manjim brojem ispitanika koji imaju završen prijediplomski studij (17,4 %), stručni studij (20 %), srednjoškolsko obrazovanje (35,7 %) i osnovnu školu (0 %). U instrumente financijskih institucija štednju ulaže 43 % zaposlenih i 41,7 % umirovljenika u usporedbi s 10,6 % nezaposlenih ($p < 0,001$). Navedena

razlika je potvrđena Fisherovim egzaktnim testom na razini statističke značajnosti od 5 %. U instrumente financijskih institucija štednju ulaže 100 % ispitanika koji imaju osobna mjesečna primanja viša od 2651 €, 50 % ispitanika koji imaju primanja od 1991 do 2650 € te 76,9 % njih s primanjima od 1331 do 1990 €. Ispitanici koji imaju niža osobna mjesečna primanja u manjoj mjeri štednju ulažu u instrumente financijskih institucija, tako štednju u navedene instrumente ulaže 36,8 % ispitanika s primanjima od 931 do 1330 €, 26,3 % njih s primanjima od 671 do 930 €, 33,3 % s primanjima od 271 do 670 € te nijedan ispitanik s osobnim mjesečnim primanjima do 270 €.

Svoju štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija koristi 40,6 % muškaraca u usporedbi s 25,7 % žena ($p = 0,075$). Navedena razlika potvrđena je Fisherovim egzaktnim testom na razini statističke značajnosti od 10 %.

Tablica 6.

Ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

		Koristite li svoju štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija?		
		da	ne	
		n (%)	n (%)	p*
Spol	Muško	28 (40.6)	41 (59.4)	.075
	Žensko	19 (25.7)	55 (74.3)	
Dob	Od 18 do 25 godina	7 (21.9)	25 (78.1)	
	Od 26 do 35 godina	11 (20.8)	42 (79.2)	
	Od 36 do 45 godina	10 (43.5)	13 (56.5)	
	Od 46 do 55 godina	8 (53.3)	7 (46.7)	
	Od 56 do 65 godina	9 (60)	6 (40)	
	Više od 66 godina	2 (28.6)	5 (71.4)	
Razina obrazovanja	Osnovno	0 (0)	4 (100)	
	Srednjoškolsko	20 (35.7)	36 (64.3)	
	Stručni studij	5 (20)	20 (80)	
	Preddiplomski	4 (17.4)	19 (82.6)	
	Diplomski	10 (41.7)	14 (58.3)	
	Mr. sc. ili univ. spec.	7 (58.3)	5 (41.7)	
	Dr. sc.	1 (100)	0 (0)	
Radni status	Zaposlen/a	37 (43)	49 (57)	<.001
	Nezaposlen/a	5 (10.6)	42 (89.4)	

		Umirovljenik/ica	5 (41.7)	7 (58.3)
Osobna primanja	mjesečna	do 270 €	0 (0)	19 (100)
		od 271 do 670 €	10 (33.3)	20 (66.7)
		od 671 do 930 €	10 (26.3)	28 (73.7)
		od 931 do 1330 €	14 (36.8)	24 (63.2)
		od 1331 do 1990 €	10 (76.9)	3 (23.1)
		od 1991 do 2650 €	2 (50)	2 (50)
		više od 2651 €	1 (100)	0 (0)
Mjesečna unutar kućanstva	primanja	od 271 do 670 €	4 (36.4)	7 (63.6)
		od 671 do 930 €	7 (31.8)	15 (68.2)
		od 931 do 1330 €	8 (21.6)	29 (78.4)
		od 1331 do 1990 €	16 (36.4)	28 (63.6)
		od 1991 do 2650 €	8 (53.3)	7 (46.7)
		više od 2651 €	4 (26.7)	11 (73.3)

*. Fisherov egzaktni test

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 7. prikazani su rezultati Mann-Whitney testa ulaganja štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. Ispitanici koji svoju štednju ulažu u instrumente financijskih institucija su starije životne dobi, odnosno ostvaruju viši prosječni rang dobi (87,78) u odnosu na ispitanike koji štednju ne ulažu u instrumente financijskih institucija (65,91). Mann-Whitney testom utvrđeno je da su navedene razlike statistički značajne ($U=1608,500$; $p=0,002$). Ispitanici koji svoju štednju ulažu u instrumente financijskih institucija imaju viša osobna mjesečna primanja, odnosno ostvaruju viši prosječni rang osobnih mjesečnih primanja (90,74) u odnosu na ispitanike koji štednju ne ulažu u instrumente financijskih institucija (62,82). Mann-Whitney testom utvrđeno je da su navedene razlike statistički značajne ($U=1375,000$; $p<0,001$). Nadalje, Mann-Whitney testom nisu utvrđene statistički značajne razlike u ulaganju štednje u instrumente financijskih institucija s obzirom na razinu obrazovanja ($U=2011,500$; $p=0,201$) i mjesečna primanja unutar kućanstva ($U=2085,500$; $p=0,396$).

Tablica 7.

Mann-Whitney test ulaganja štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

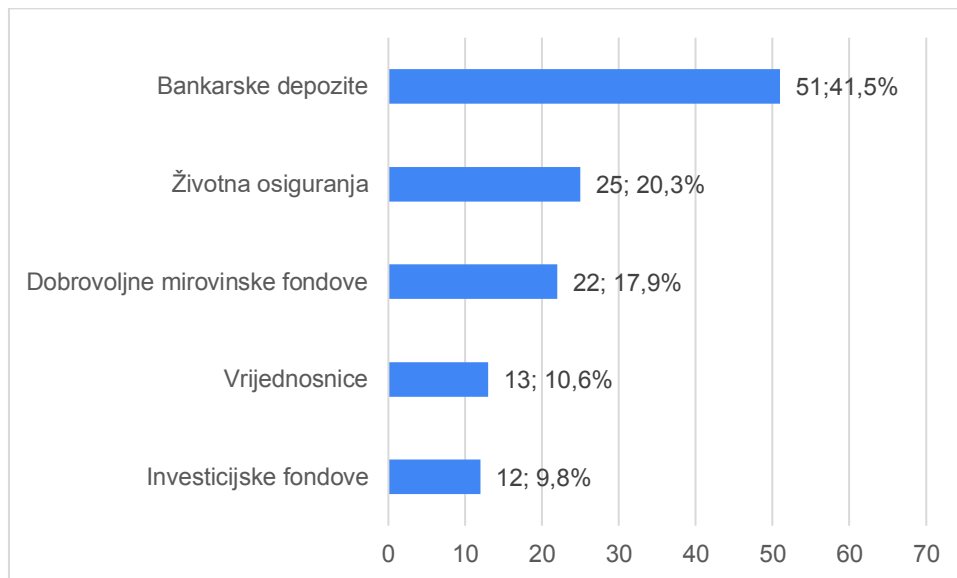
	Koristite li svoju štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija?	N	Prosječni rang	Suma rangova	Mann-Whitney U	p*
Dob	da	47	87.78	4125.50	1608.500	.002
	ne	98	65.91	6459.50		
	Ukupno	145				
Razina obrazovanja	da	47	79.20	3722.50	2011.500	.201
	ne	98	70.03	6862.50		
	Ukupno	145				
Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?	da	47	90.74	4265.00	1375.000	<.001
	ne	96	62.82	6031.00		
	Ukupno	143				
Koliko iznose ukupna mjesečna primanja unutar Vašeg kućanstva?	da	47	76.63	3601.50	2085.500	.396
	ne	97	70.50	6838.50		
	Ukupno	144				

*. *Mann-Whitney test*

Ispitanici svoju štednju najčešće ulažu u bankarske depozite (41,5 %), životna osiguranja (20,3 %), dobrovoljne mirovinske fondove (17,9 %), vrijednosnice (10,6 %) te investicijske fondove (9,8 %), kako je vidljivo iz Grafičkog prikaza 13.

Grafički prikaz 13.

Najčešći instrumenti financijskih institucija za ulaganje štednje

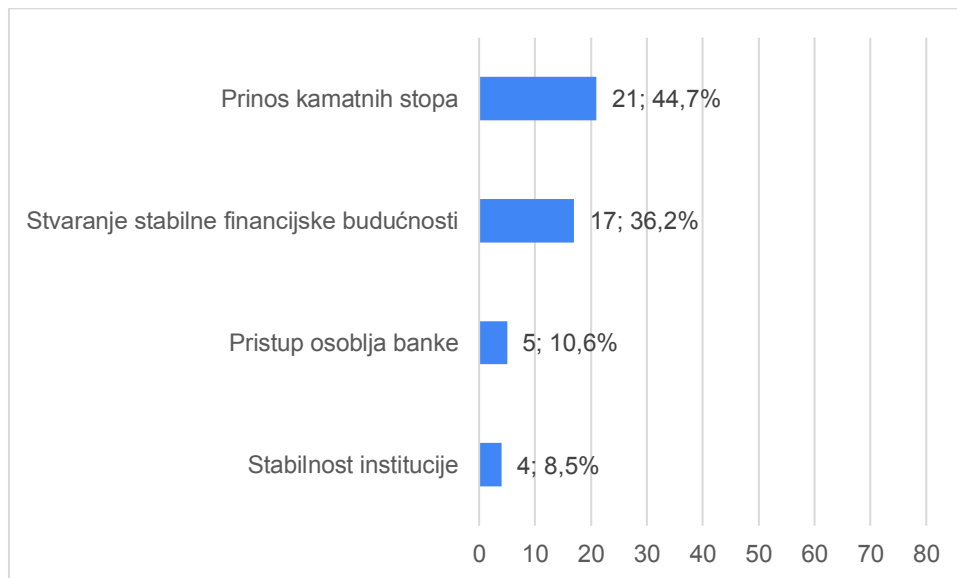

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveća motivacija za ulaganje u instrumente financijskih institucija za većinu ispitanika, točnije njih 44,7 % jest prinos u obliku kamatnih stopa, zatim stvaranje stabilne financijske budućnosti za 36,2 % ispitanika, pristup osoblja banke za 10,6 % ispitanika, dok 8,5 % ispitanika na ulaganje u instrumente financijskih institucija motivira stabilnost institucije. Motivi ispitanika za ulaganje u instrumente financijskih institucija prikazani su na Grafičkom prikazu 14.

Grafički prikaz 14.

Motivi za ulaganje u instrumente financijskih institucija

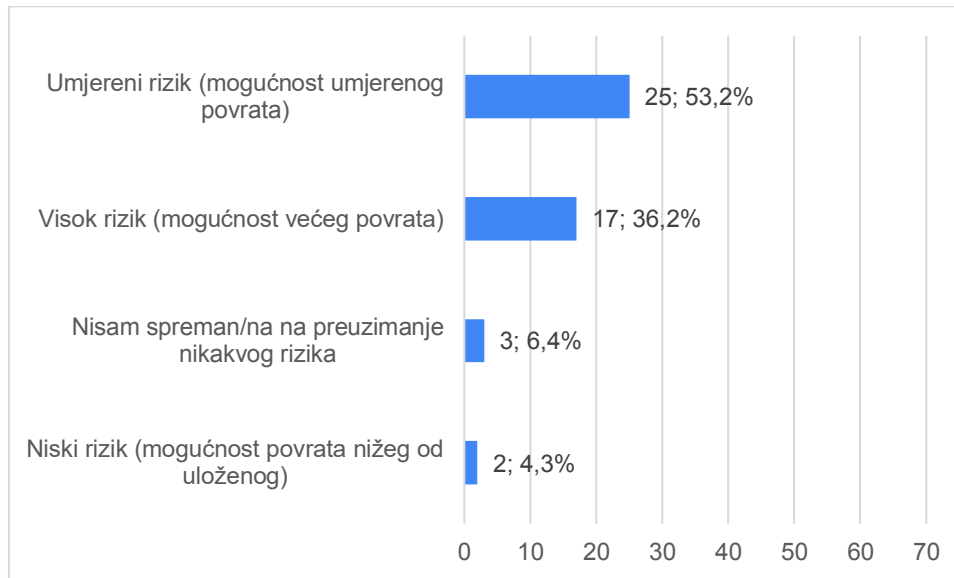

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najveći broj ispitanika koji ulažu u instrumente financijskih institucija, njih 53,2 % spreman je prihvatiti umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata) kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija, visoki rizik (mogućnost većeg povrata) spremno je prihvatiti 36,2 % ispitanika, dok je niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog) spremno prihvatiti 4,3 % ispitanika. Mali broj ispitanika, 6,4 % nije spremno na preuzimanje nikakvog rizika, kako je vidljivo na Grafičkom prikazu 15.

Grafički prikaz 15.

Stupanj rizika kao posljedica ulaganja u instrumente financijskih institucija

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 8. prikazan je stupanj rizika kao posljedica ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. U analizu su uključeni ispitanici koji svoju štednju ulažu u instrumente financijskih institucija. Visoki rizik spremno je prihvatiti 39,3 % muškaraca u usporedbi s 31,6 % žena, dok 10,5 % žena nije spremno na preuzimanje nikakvog rizika u usporedbi s 3,6 % muškaraca ($p = 0,607$). Fisherovim egzaktnim testom utvrđeno je da navedene razlike nisu statistički značajne. Visoki rizik kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija bi prihvatilo 70 % ispitanika dobi od 36 do 45 godina, umjereni rizik bi prihvatilo 85,7 % ispitanika dobi od 18 do 25 godina, 72,7 % dobi od 26 do 35 godina te 62,5 % dobi od 46 do 55 godina. S druge strane, 100 % ispitanika koji imaju više od 66 godina nije spremno na preuzimanje nikakvog rizika. Nadalje, visoki rizik spremno je prihvatiti 100 % ispitanika sa završenim doktorskim studijem te 71,4 % ispitanika koji imaju završen magistarski studij ili poslijediplomski specijalistički studij. Umjereni rizik spremno je prihvatiti 90 % ispitanika sa završenim diplomskim studijem te 50 % njih sa završenim prijediplomskim studijem dok je 40 % ispitanika sa završenim stručnim studijem spremno prihvatiti niski rizik. Više od polovice zaposlenih, 56,8 % prihvatilo bi umjereni rizik, dok bi 37,8 % prihvatilo visoki rizik kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija. S druge strane, na preuzimanje ikakvog rizika nije spremno 40 % umirovljenika ($p = 0,067$). Navedena razlika potvrđena je Fisherovim egzaktnim testom na razini statističke značajnosti od 10 %. Na prihvaćanje nikakvog rizika nije spremno 20 % ispitanika koji imaju

osobna mjesečna primanja od 671 do 930 €. Malo manje od polovice ispitanika, njih 40 % koji imaju osobna mjesečna primanja od 1331 do 1990 €, 50 % ispitanika s primanjima od 1991 do 2650 €, 50 % ispitanika s primanjima od 271 do 670 € te 100 % ispitanika s osobnim mjesečnim primanjima višim od 2651 € spremno je prihvatiti visoki rizik.

Tablica 8.

Stupanj rizika kao posljedica ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

		Koji stupanj rizika ste spremni prihvatiti kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija?				
		visok rizik (mogućnost većeg povrata) n (%)	umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata) n (%)	niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog) n (%)	nisam spreman/na preuzimanje nikakvog rizika n (%)	p*
Spol	Muško	11 (39.3)	14 (50)	2 (7.1)	1 (3.6)	.607
	Žensko	6 (31.6)	11 (57.9)	0 (0)	2 (10.5)	
Dob	Od 18 do 25 godina	1 (14.3)	6 (85.7)	0 (0)	0 (0)	
	Od 26 do 35 godina	3 (27.3)	8 (72.7)	0 (0)	0 (0)	
	Od 36 do 45 godina	7 (70)	2 (20)	1 (10)	0 (0)	
	Od 46 do 55 godina	3 (37.5)	5 (62.5)	0 (0)	0 (0)	
	Od 56 do 65 godina	3 (33.3)	4 (44.4)	1 (11.1)	1 (11.1)	
	Više od 66 godina	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (100)	
Razina obrazovanja	Osnovno	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
	Srednjoškolsko	7 (35)	11 (55)	0 (0)	2 (10)	
	Stručni studij	1 (20)	2 (40)	2 (40)	0 (0)	
	Prijediplomski	2 (50)	2 (50)	0 (0)	0 (0)	
	Diplomski	1 (10)	9 (90)	0 (0)	0 (0)	
	Mr. sc. ili univ. spec.	5 (71.4)	1 (14.3)	0 (0)	1 (14.3)	
	Dr. sc.	1 (100)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Radni status	Zaposlen/a	14 (37.8)	21 (56.8)	1 (2.7)	1 (2.7)	.067
	Nezaposlen/a	1 (20)	3 (60)	1 (20)	0 (0)	
	Umirovljenik/ica	2 (40)	1 (20)	0 (0)	2 (40)	
Osobna mjesečna primanja	do 270 €	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
	od 271 do 670 €	5 (50)	5 (50)	0 (0)	0 (0)	

	od 671 do 930 €	1 (10)	7 (70)	0 (0)	2 (20)
	od 931 do 1330 €	5 (35.7)	8 (57.1)	0 (0)	1 (7.1)
	od 1331 do 1990 €	4 (40)	5 (50)	1 (10)	0 (0)
	od 1991 do 2650 €	1 (50)	0 (0)	1 (50)	0 (0)
	više od 2651 €	1 (100)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Mjesečna	od 271 do 670 €	1 (25)	3 (75)	0 (0)	0 (0)
primanja unutar	od 671 do 930 €	3 (42.9)	2 (28.6)	0 (0)	2 (28.6)
kućanstva	od 931 do 1330 €	2 (25)	5 (62.5)	1 (12.5)	0 (0)
	od 1331 do 1990 €	7 (43.8)	8 (50)	0 (0)	1 (6.3)
	od 1991 do 2650 €	3 (37.5)	5 (62.5)	0 (0)	0 (0)
	više od 2651 €	1 (25)	2 (50)	1 (25)	0 (0)

*. Fisherov egzaktni test

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

U Tablici 9. prikazani su rezultati Kruskal-Wallis testa prihvaćanja stupnja rizika kao posljedice ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama. Ispitanici koji nisu spremni na preuzimanje rizika su starije životne dobi, odnosno ostvaruju viši prosječni rang dobi (44,67) u odnosu na ispitanike koji su spremni preuzeti umjereni rizik (20,06). Kruskal-Wallis testom utvrđeno je da su navedene razlike statistički značajne ($H=10,107$; $df=3$; $p=0,018$). Nisu utvrđene statistički značajne razlike u prihvaćanju stupnja rizika kao posljedice ulaganja u instrumente financijskih institucija prema razini obrazovanja ($H=0,898$; $df=3$; $p=0,826$), osobnim mjesečnim primanjima ($H=4,857$; $df=3$; $p=0,183$), kao ni ukupnim mjesečnim primanjima unutar kućanstva ($H=2,028$; $df=3$; $p=0,567$).

Tablica 9.

Kruskal-Wallis test prihvaćanja stupnja rizika kao posljedice ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama

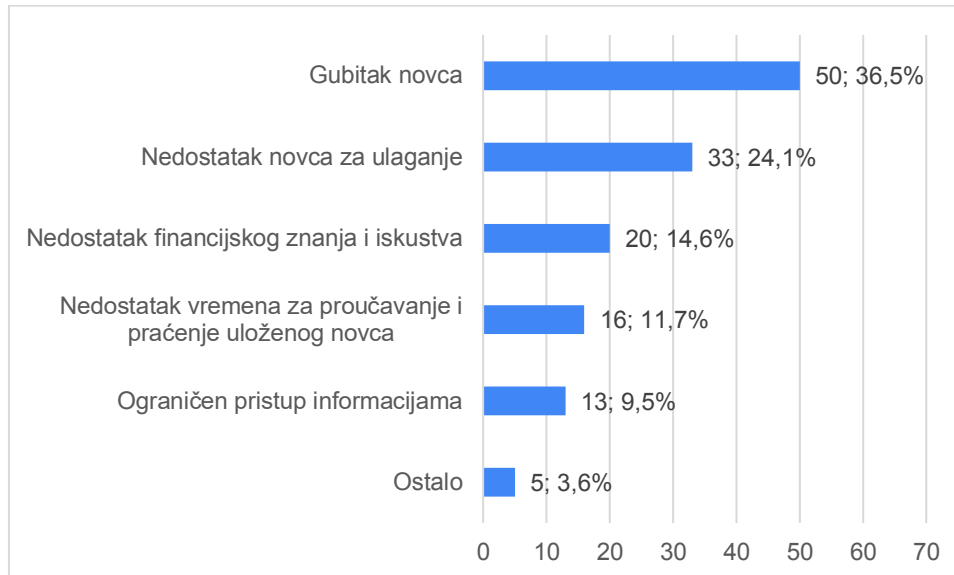
	Koji stupanj rizika ste spremni prihvatiti kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija?	N	Prosječan rang	Kruskal -Wallis		
				H	df	p*
Dob	visok rizik (mogućnost većeg povrata)	17	25.18	10.107	3	.018
	umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata)	25	20.06			
	niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog)	2	32.25			
	nisam spreman/na na preuzimanje nikakvog rizika	3	44.67			
	Ukupno	47				
Razina obrazovanja	visok rizik (mogućnost većeg povrata)	17	26.35	.898	3	.826
	umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata)	25	22.80			
	niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog)	2	23.00			
	nisam spreman/na na preuzimanje nikakvog rizika	3	21.33			
	Ukupno	47				
Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?	visok rizik (mogućnost većeg povrata)	17	25.35	4.857	3	.183
	umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata)	25	22.14			
	niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog)	2	42.50			
	nisam spreman/na na preuzimanje nikakvog rizika	3	19.50			
	Ukupno	47				
Koliko iznose ukupna mjesečna primanja unutar Vašeg kućanstva?	visok rizik (mogućnost većeg povrata)	17	24.35	2.028	3	.567
	umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata)	25	24.38			
	niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog)	2	30.50			
	nisam spreman/na na preuzimanje nikakvog rizika	3	14.50			
	Ukupno	47				

*. *Kruskal-Wallis test*

Ispitanike za ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija u najvećoj mjeri sprječava gubitak novca (36,5 %), zatim nedostatak novca za ulaganje (24,1 %) te nedostatak financijskog znanja i iskustva (14,6 %). Nedostatak vremena za proučavanje i praćenje uloženog novca (11,7 %) te ograničen pristup informacijama (9,5 %) ograničavajući su faktori za ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija. Od ostalih razloga (3,6 %) ispitanici navode inflaciju, nezaposlenost te preferenciju osobne štednje, kako je vidljivo na Grafičkom prikazu 16.

Grafički prikaz 16.

Razlozi koji ispitanike sprječavaju na ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija

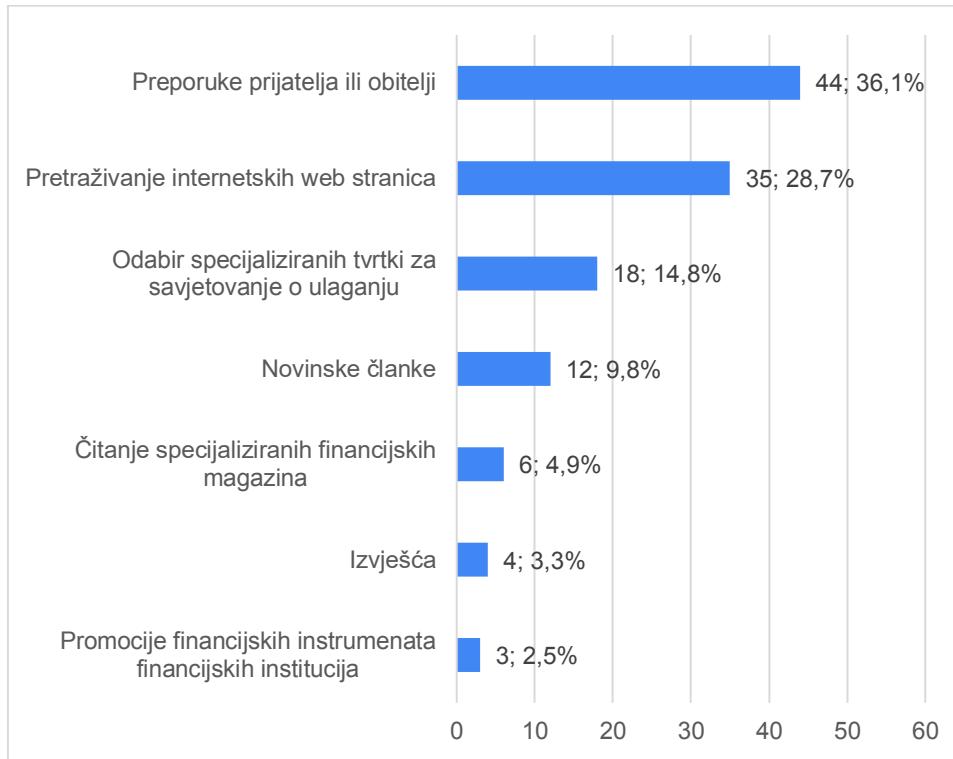

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Kako bi došli do potrebnih informacija o financijskim instrumentima ispitanici najčešće koriste preporuke prijatelja ili obitelji (36,1 %), pretraživanje internetskih stranica (28,7 %) te specijalizirane tvrtke za savjetovanje o ulaganju (14,8 %). Kako bi se informirali o financijskim instrumentima u nešto manjoj mjeri koriste novinske članke (9,8 %), čitaju specijalizirane financijske magazine (4,9 %), izvješća (3,3%) te promocije financijskih instrumenata financijskih institucija (2,5 %). Najčešće korišteni izvori informacija o financijskim instrumentima prikazani su na Grafičkom prikazu 17.

Grafički prikaz 17.

Izvori informacija o financijskim instrumentima koje ispitanici najčešće koriste

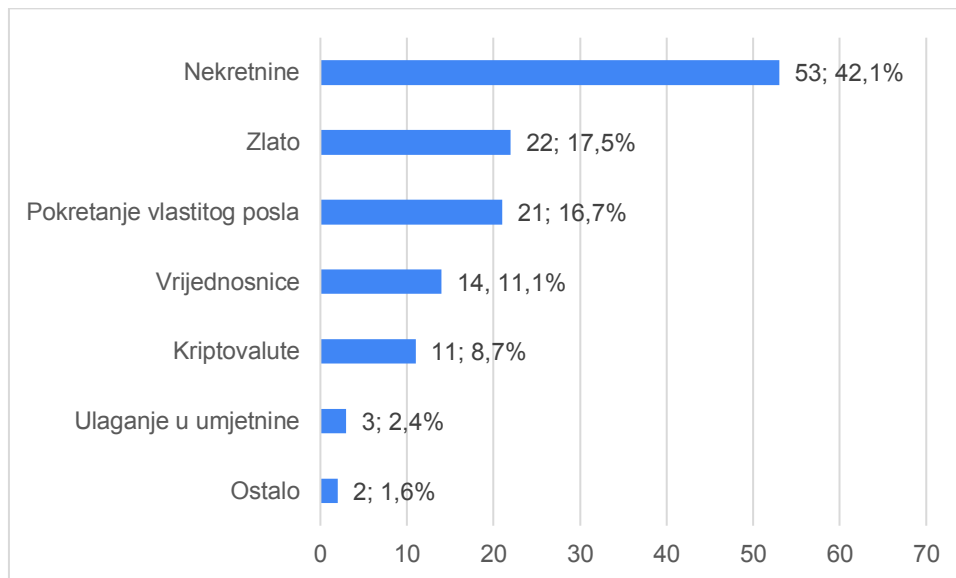

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Najčešći oblici ulaganja novca osim instrumenata financijskih institucija za ispitanike jesu ulaganje u nekretnine (42,1 %), zlato (17,5 %), pokretanje vlastitog posla (16,7 %), vrijednosnice (11,1 %), kripto valute (8,7 %), ulaganje u umjetnine (2,4 %) te ostalo (1,6 %), što je vidljivo iz Grafičkog prikaza 18.

Grafički prikaz 18.

Najčešći oblici ulaganja novca osim instrumenata financijskih institucija

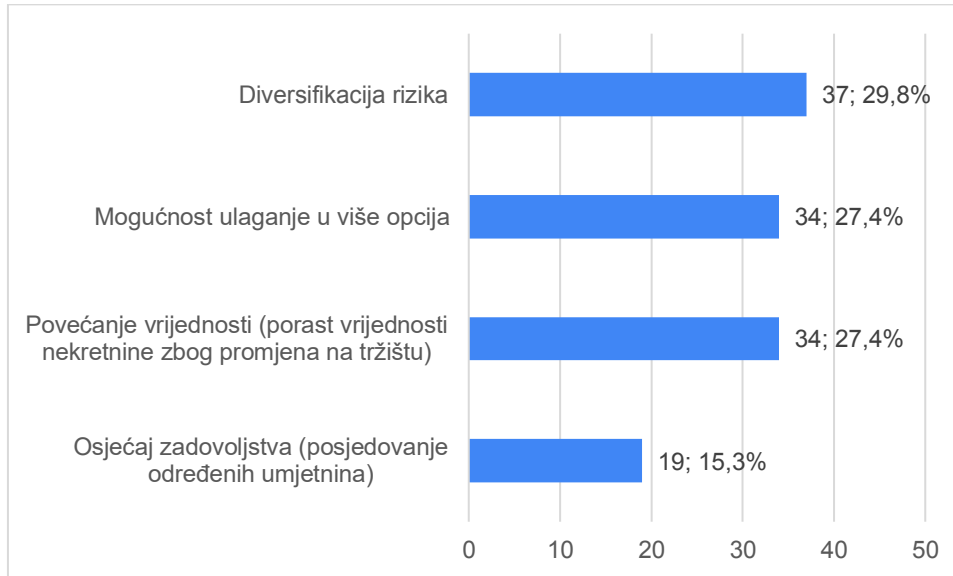

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

Ispitanici kao prednosti plasmana štednje u druge oblike investicija, a da nisu u pitanju instrumenti financijskih institucija, navode diversifikaciju rizika (29,8 %), mogućnost ulaganja u više opcija (27,4 %), povećanje vrijednosti (porast vrijednosti nekretnine zbog promjena na tržištu) (27,4 %) te osjećaj zadovoljstva (posjedovanje određenih umjetnina) (15, 3%). Prednosti plasmana štednje u druge oblike investicija osim instrumenata financijskih institucija vidljive su na Grafičkom prikazu 19.

Grafički prikaz 19.

Prednosti plasmana štednje u druge oblike investicija osim instrumenata financijskih institucija

Izvor: izračun autorice prema rezultatima anketnog istraživanja

5. RASPRAVA

Provedeno istraživanje pokazalo je da oko trećine ispitanika koristi svoju štednju kako bi ulagalo u određene instrumente financijskih institucija. Nadalje, s obzirom na izbor instrumenata financijskih institucija, pokazalo se da najveći udio ispitanika svoju štednju ulaže u bankarske depozite, životna osiguranja, dobrovoljne mirovinske fondove te investicijske fondove. Takvi se rezultati donekle slažu s podacima navedenima u prethodnim poglavljima, točnije s HNB-ivim izvještajima koji pokazuju da je u financijskoj imovini kućanstava u Republici Hrvatskoj krajem 2022. godine nakon udjela gotovine i depozita najveći udio obuhvaćao udio osiguranja, mirovina i standardiziranih garancija (27,59 %) te udio u vlasničkom kapitalu i dionicama investicijskih fondova (19,27 %).

Štednja, kao temeljni stup financijskog i gospodarskog života, podrazumijeva novac koji ostaje pojedincu nakon potrošnje. Determinante štednje su mnogobrojne i složene, obuhvaćajući kako socio-demografske tako i ekonomske faktore. Socio-demografski čimbenici, poput dobi i spola, imaju značajan utjecaj na štedne navike. Mlađe osobe su sklonije rizičnijim investicijama, dok stariji pojedinci preferiraju sigurnije opcije, kao što su bankarski depoziti. Ekonomske determinante, kao što su prihodi kućanstava, također igraju ključnu ulogu. Viši prihodi obično vode prema većoj potražnji za raznolikim investicijskim proizvodima, uključujući životno osiguranje.

Plasman štednje u financijske institucije obuhvaća različite instrumente, uključujući bankarske depozite, štednju u mirovinskim i investicijskim fondovima, kao i različite police životnog osiguranja. Odluka o izboru specifičnih instrumenata štednje u financijskim institucijama oblikovana je kombinacijom socio-demografskih, ekonomskih, ali i osobnih faktora pojedinca. Osobe s višom razinom financijske pismenosti bolje razumiju i biraju među različitim financijskim instrumentima. Također, pojedinci koji pokazuju averziju prema financijskom riziku skloniji su odabiru manje rizičnih plasmana štednje.

Kroz ovu raspravu, pruža se sveobuhvatan pogled na različite faktore koji utječu na odluke o štednji i izboru plasmana štednje u financijske institucije. Detaljna analiza i razumijevanje ovih determinanti ne samo da doprinosi teorijskom okviru i praksi u području financija, već i pruža ključne uvide za financijske institucije i savjetnike u prilagodbi svojih proizvoda i usluga specifičnim potrebama i očekivanjima klijenata, čime se promiče efikasno i odgovorno financijsko ponašanje.

6. ZAKLJUČAK

U radu su analizirani faktori koji utječu na izbor instrumenata štednje građana u financijskim institucijama. Štednja je novčani iznos koji pojedincima ostane nakon potrošnje, a odluka o tome kako štedjeti ovisi o različitim čimbenicima. U radu su analizirani različiti oblici štednje, uključujući bankarske depozite, mirovinske i investicijske fondove, te police životnog osiguranja, istražujući što je to što bi moglo utjecati na odabir određenog načina štednje. Ciljevi istraživanja bili su analizirati različite instrumente štednje stanovništva u financijskim institucijama, te s teorijskog i empirijskog aspekta analizirati čimbenike koji određuju izbor između ovih instrumenata.

U završnom radu provedeno je empirijsko istraživanje kako bi se otkrilo koji čimbenici su ključni da bi pojedinac štedio ili što je to što ograničava štednju kod pojedinaca. Istraživanje je bilo anketno te je kao mjerni instrument korišten anketni upitnik kreiran posebno za potrebe završnog rada. Anketni upitnik podijeljen je ispitanicima putem društvenih mreža nakon što je kreiran u Google obrascu. U istraživanju su sudjelovali punoljetni ispitanici. Istraživanje je bilo anonimno, te je u njemu sudjelovalo ukupno 151 ispitanik.

Iz dobivenih podataka proizlazi kako postoji jasna veza između određenih socio-demografskih i ekonomskih karakteristika i ulaganja štednje u instrumente financijskih institucija. Ispitanici koji svoju štednju ulažu u instrumente financijskih institucija su starije životne dobi te imaju viša osobna primanja u odnosu na ispitanike koji štednju ne ulažu u te instrumente. Kao statistički značajan čimbenik ulaganja štednje u instrumente financijskih institucija potvrdila su se primanja pojedinca. Međutim, razina obrazovanja i mjesečna primanja kućanstva nisu se pokazali statistički značajnima kada je riječ o štednji u instrumentima financijskih institucija. Kada je riječ o izboru instrumenata financijskih institucija, pokazalo se da najveći udio ispitanika svoju štednju ulaže u bankarske depozite, životna osiguranja, dobrovoljne mirovinske fondove te investicijske fondove. Pokazalo se i da je više od polovice ispitanika spremno prihvatiti umjereni rizik kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija. Pritom se pokazalo da su muškarci spremniji prihvatiti visoki rizik u usporedbi sa ženama, odnosno da su žene u većoj mjeri te koje nisu spremne na preuzimanje rizika u odnosu na muškarce, ali te se razlike nisu pokazale statistički značajnima. Međutim, dob ispitanika pokazala se kao značajan čimbenik kada je riječ o preuzimanju rizika kao posljedicom ulaganja u instrumente financijskih institucija, pa stariji ispitanici nisu spremni prihvatiti nikakav rizik. Isto tako, značajni čimbenici su razina obrazovanja i status zaposlenja, pa su ispitanici s višim stupnjem obrazovanja i oni koji su zaposleni spremniji prihvatiti visoki rizik kao

posljedicu ulaganja u instrumente finansijskih institucija. Na prihvaćanje rizika utječe i visina osobnih mjesečnih primanja.

LITERATURA

1. Altaras Penda, I. (2009). Nesigurnost sustava sigurnosti – primjer mirovinskog osiguranja u RH. *Politička misao*, 46(1), 135-166.
2. Andrijašević, S. i Petranović, V. (1999). *Ekonomika osiguranja*. Alfa.
3. Aren, S. i Dinç Aydemir, S. (2015). The factors influencing given investment choices of individuals. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 210, 126-135.
4. Barbir, V. (2001). Osiguranje života: osiguranje i štednja. *Pravo i porezi*, 10(8), 36-43.
5. Beck, T. i Webb. I. (2003). Determinants of Life Insurance consumption across countries. *The World Bank Economic Review*, 17(1), 51-88.
6. Beckmann, E., Hake, M. i Urvova, J. (2013). Determinants of Households' Savings in Central, Eastern and Southeastern Europe. Focus on European Economic Integration, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank), 3, str. 8-29. Preuzeto 22. 6. 2022. s: <https://ideas.repec.org/a/onb/oenbfi/y2013i3b1.html>
7. Bravar, A. i Mamić, S. (2008). Životno osiguranje. *Osiguranje*, 49(2), 49-66.
8. Chandrasekaran, S., Durgadevi, P. K., Dharani Kamatchi, S. i Gajalakshmi, A. (2021). Factors influencing the investment decision of the customers in banking sector. *Annals of the R. S. C. B.*, 25(4), 20572-20582.
9. Ćurak, M. i Jakovčević, D. (2007). *Osiguranje i rizici*. RRIF plus.
10. Ćurak, M., Kovač, D. i Pepur, S. (2019). Informiranost korisnika financijskih usluga i potražnja za životnim osiguranjem. u: Družić, G. i sur. (Ur.), *Svjetski financijski vrtlog - 30 godina poslije*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 173-201.
11. Frijns, B., Koellen, E. i Lehnert, T. (2008). On the determinants of portfolio choice. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 66(2), 373-386.
12. Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011). *Bankarsko poslovanje*. RRIF.
13. HANFA (n. d.). Investicijski fondovi. Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.hanfa.hr/getfile/?fileId=42495>
14. HANFA (n. d.). Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.hgk.hr/documents/hanfamirovinski57877d5bcf60d.pdf>
15. Hayes, A. (2021). Life-Cycle Hypothesis (LCH). Preuzeto 22. 6. 2022. s: <https://www.investopedia.com/terms/l/life-cycle-hypothesis.asp>

16. HNB (2023). Financijski računi. Preuzeto 8. 12. 2023. s: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-racuni>
17. HNB (n. d.). Mali bankovni pojmovnik. Preuzeto 2. 12. 2023. s: https://www.hnb.hr/sites/default/files/inline-files/mali_bankovni_pojmovnik_0.pdf
18. Jović, S. (1990). *Bankarstvo*. Naučna knjiga.
19. Katunarić, A. (1988). *Principi i praksa bankovnog poslovanja*. Centar za informacije i publicitet.
20. Klačmer Čalopa, M. i Cingula, M. (2009). *Financijske institucije i tržište kapitala*. TIVA: Fakultet organizacije i informatike.
21. Kundid, A. (2010). *Efikasnost strukture bankovnih izvora* [specijalistički poslijediplomski rad, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu].
22. Leko, V. i Stojanović A. (2018). *Financijske institucije i tržišta*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
23. Letinić, I. (2001). *Mirovinska reforma*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
24. Matić, B. (2016). *Monetarna ekonomija*. Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
25. Mensahklo, E., Delali Kornu, D. i Dom, B. (2017): An Empirical Analysis of the Determinants of Saving Behaviour by Households in Ho, Ghana: A Case Study of Ho Municipality, An Individual Level Analysis. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 8(6), 7-17.
26. Ministarstvo financija Republike Hrvatske (n. d.). Dobrovoljna mirovinska štednja. Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/drzavna-poticajna-sredstva-3290/dobrovoljna-mirovinska-stednja-3292/3292>
27. Mishkin, F. S. i Eakins, S. G. (2019). *Financijska tržišta i institucije*. Zagrebačka škola ekonomije i managementa.
28. Nalin Temel, H. (2013): Determinants of household saving and portfolio choice behaviour in Turkey. *Acta Oeconomica*, 63(3), 309-331.
29. Olgić Draženić, B., Kusanović, T. i Jurić, Z. (2015). Značaj institucionalnih investitora u evoluciji financijskih sustava. *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 6(1), 165-173.
30. Orsag, S. (2011). *Vrijednosni papiri, Investicije i instrumenti financiranja*. Revicon d.o.o.
31. Pešić, M. (2005): Ulaganje sredstava životnog osiguranja – bitna sastavnica marketing miksa osiguravajućeg društva. *Ekonomski pregled*, 56(7-8), 480-500.

32. Pitoňáková, R. (2016): Determinants of Household Bank Deposits: Evidence from Slovakia. *Journal of Economics, Business and Management*, 4(9), 528-533.
33. Puljiz, V. (2007): Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive. *Revija za socijalnu politiku*, 14(2), 163-192.
34. Stipić, M. (2014). Hrvatski osiguratelji i tržište osiguranja u EU. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 8(3-4), 75-84.
35. Stipić, M. (2014). Pravci razvoja prodajnih kanala osiguranja u Hrvatskoj i Europskoj Uniji, *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 5(1), 113-118.
36. Stipić, M. i Stipić, H. (2014). Marketinški elementi u funkciji razvoja hrvatskoga tržišta osiguranja. *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 5(2), 23-30.
37. Vrsaljko, K. (1982). *Teorija i praksa domaćih i međunarodnih plaćanja*. Narodne novine.
38. Zakon o alternativnim investicijskim fondovima, NN 21/18, 126/19, 110/21, 83/23 (2023). Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.zakon.hr/z/565/Zakon-o-alternativnim-investicijskim-fondovima>
39. Zakon o kreditnim institucijama, NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22 (2022). Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama>
40. Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, NN 19/14, 29/18, 115/18, 156/23 (2023). Preuzeto 4. 6. 2022. s: <https://www.zakon.hr/z/709/Zakon-o-dobrovoljnim-mirovinskim-fondovima>
41. Zakon o osiguranju, NN 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22 (2022). Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.zakon.hr/z/369/Zakon-o-osiguranju>
42. Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, NN 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20, 156/23 (2023). Preuzeto 2. 6. 2022. s: <https://www.zakon.hr/z/708/Zakon-o-obveznim-mirovinskim-fondovima>
43. Zakon o otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, NN 44/16, 126/19, 110/21, 76/22 (2022). Preuzeto 2. 12. 2023. s: <https://www.zakon.hr/z/564/Zakon-o-otvorenim-investicijskim-fondovima-s-javnom-ponudom>

POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA

Popis grafičkih prikaza:

Grafički prikaz 1. Bankarski računi klijenata.....	6
Grafički prikaz 2. Temeljni oblici životnog osiguranja.....	10
Grafički prikaz 3. Struktura uzorka prema spolu	21
Grafički prikaz 4. Struktura uzorka prema dobi.....	22
Grafički prikaz 5. Struktura uzorka prema razini obrazovanja	23
Grafički prikaz 6. Struktura uzorka prema radnom statusu	24
Grafički prikaz 7. Struktura uzorka prema broju članova kućanstva	25
Grafički prikaz 8. Struktura uzorka prema godišnjoj štednji	27
Grafički prikaz 9. Motivi za štednju.....	31
Grafički prikaz 10. Razlozi zbog kojih ispitanici ne štede	32
Grafički prikaz 11. Preferencija vrste štednje s obzirom na vremenski rok	32
Grafički prikaz 12. Ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija	33
Grafički prikaz 13. Najčešći instrumenti financijskih institucija za ulaganje štednje	37
Grafički prikaz 14. Motivi za ulaganje u instrumente financijskih institucija	38
Grafički prikaz 15. Stupanj rizika kao posljedica ulaganja u instrumente financijskih institucija.....	39
Grafički prikaz 16. Razlozi koji ispitanike sprječavaju na ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija	43
Grafički prikaz 17. Izvori informacija o financijskim instrumentima koje ispitanici najčešće koriste	44
Grafički prikaz 18. Najčešći oblici ulaganja novca osim instrumenata financijskih institucija	45
Grafički prikaz 19. Prednosti plasmana štednje u druge oblike investicija osim instrumenata financijskih institucija	46

Popis tablica:

Tablica 1. Vrste bankarskih depozita uz njihova obilježja	5
Tablica 2. Stanje financijske imovine kućanstava u Republici Hrvatskoj krajem 2022. godine.....	15
Tablica 3. Struktura uzorka prema osobnim mjesečnim primanjima te ukupnim mjesečnim primanja unutar kućanstva	26

Tablica 4. Godišnja štednja prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	28
Tablica 5. Kruskal-Wallis test iznosa novca koji ispitanici prosječno uštede na godišnjoj razini prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	30
Tablica 6. Ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	34
Tablica 7. Mann-Whitney test ulaganja štednje u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	36
Tablica 8. Stupanj rizika kao posljedica ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	40
Tablica 9. Kruskal-Wallis test prihvaćanja stupnja rizika kao posljedice ulaganja u instrumente financijskih institucija prema socio-demografskim i ekonomskim karakteristikama	42

SAŽETAK

U istraživanju faktora koji oblikuju izbor instrumenata štednje građana u financijskim institucijama istražena je povezanost socio-demografskih karakteristika, ekonomskih čimbenika i osobnih karakteristika pojedinca s razinom godišnje štednje u instrumentima financijskih institucija. Kada je riječ o štednji koja se ulaže u instrumente financijskih institucija pokazalo se da su značajni čimbenici dob ispitanika te visina osobnih primanja, dok se razina obrazovanja i mjesečna primanja kućanstava nisu pokazala statistički značajnima. S obzirom na instrumente financijskih institucija najviše je ispitanika koji preferiraju ulagati štednju u bankarske depozite, životna osiguranja, dobrovoljne mirovinske fondove te investicijske fondove. U radu je istražen i utjecaj socio-demografskih i ekonomskih karakteristika na spremnost za prihvaćanjem rizika kao posljedicom ulaganja u instrumente financijskih institucija. Kada je riječ o spremnosti na prihvaćanje takvog rizika, pokazalo se da su značajni čimbenici dob ispitanika i status zaposlenja. S druge strane, iako se pokazalo da u prihvaćanju rizika između muškaraca i žena postoje određene razlike, spol ispitanika, obrazovanje, njihova primanja i primanja kućanstva nisu se pokazali statistički značajnima kada je riječ o spremnosti ispitanika da prihvate rizik kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija.

Ključne riječi: štednja, bankarski depoziti, mirovinska štednja, životno osiguranje, ulaganje u investicijske fondove

SUMMARY

The research examined the factors shaping citizens' choice of savings instruments in financial institutions, exploring the correlation between socio-demographic characteristics, economic factors, and personal characteristics of the individual with the level of annual savings in financial institutions' instruments. When it comes to savings invested in these institutions' instruments, it was found that significant factors are the age of the respondents and the amount of their personal income, while the level of education and monthly household income were not statistically significant. Regarding the choice of instruments within financial institutions, most respondents prefer to invest their savings in bank deposits, life insurance, voluntary pension funds, and investment funds. The study also investigated the impact of socio-demographic and economic characteristics on the willingness to accept risk as a result of investing in financial institutions' instruments. In terms of willingness to accept such risk, significant factors were found to be the respondents' age and employment status. On the other hand, although there were certain differences in risk acceptance between men and women, the gender of the respondents, education, their income, and household income were not statistically significant when it comes to the willingness of the respondents to accept risk as a consequence of investing in financial institutions' instruments.

Key words: savings, bank deposits, pension savings, life insurance, investing in investment funds

PRILOG 1: ANKETNI UPITNIK

Anketni upitnik

Poštovani,

provodim istraživanje u svrhu izrade završnog rada na stručnom diplomskom studiju Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Splitu pod naslovom „Odrednice izbora plasmana štednje stanovništva u instrumente financijskih institucija“. Upitnik je anonimn i prikupljeni podatci koristit će se isključivo u svrhu izrade završnog rada. Molim Vas da odgovorite na sva pitanja u ovom anketnom upitniku. Unaprijed zahvaljujem na izdvojenom vremenu i suradnji.

Anita Lasić, studentica

1. Spol:

- a) muško
- b) žensko

2. Dob:

- a) od 18 do 25 godina
- b) od 26 do 35 godina
- c) od 36 do 45 godina
- d) od 46 do 55 godina
- e) od 56 do 65 godina
- f) više od 66 godina

3. Razina obrazovanja:

- a) osnovno obrazovanje (završena osnovna škola)
- b) srednjoškolsko obrazovanje (završena trogodišnja ili četverogodišnja srednja škola)
- c) stručni studij ili VŠS (završen stručni studij)

- d) bacc. (završen prijediplomski sveučilišni studij)
- e) VSS (završen diplomski sveučilišni studij; mag. ili dipl.)
- f) mr. sc. ili univ. spec. (završen magistarski studij ili poslijediplomski specijalistički studij)
- g) dr. sc. (završen doktorski studij)

4. Koji je Vaš radni status?

- a) zaposlen/a
- b) nezaposlen/a
- c) umirovljenik/ica
- d) student/ica

5. Broj članova Vašeg kućanstva?

- a) jedan član
- b) dva člana
- c) tri do pet članova
- d) više od pet članova

5. Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?

- a) do 270 €
- b) od 271 do 670 €
- c) od 671 do 930 €
- d) od 931 do 1330 €
- e) od 1331 do 1990 €
- f) od 1990 do 2650 €
- g) više od 2651 €

7. Koliko iznose ukupna mjesečna primanja unutar Vašeg kućanstva?

- a) do 270 €
- b) od 271 do 670 €
- c) od 671 do 930 €
- d) od 931 do 1330 €
- e) od 1331 do 1990 €

f) od 1991 do 2650 €

g) više od 2651 €

8. Koliko novca štedite mjesečno/godišnje?

a) manje od 200 € /godišnje

b) između 200 € i 600 € /godišnje

c) između 600 € i 1000 € /godišnje

d) više od 1000 € /godišnje

9. Ako dio svoga dohotka štedite, koji su motivi za štednju ?

a) kao financijsku sigurnost

b) za obrazovanje

c) za kupnju dodatne imovine (nekretnine)

d) za mirovinu

e) štednja radi nasljednika

f) drugo _____

10. Ako ne štedite, koji su Vaši razlozi?

a) niska primanja ili nezaposlenost

b) visoki troškovi života

c) neznanje o financijama i mogućnostima ulaganja štednje

11. Kakvu štednju/ulaganja preferirate s obzirom na vremenski rok?

a) kratkoročna (do godine dana)

b) srednjoročna (između jedne i tri godine)

c) dugoročna (četiri godine i više)

12. Koristite li svoju štednju za ulaganje u instrumente financijskih institucija?

a) da

b) ne

13. Koju vrstu instrumenta najčešće odabirete za ulaganje Vaše štednje?

a) bankarske depozite

- b) mirovinske fondove
- c) životna osiguranja
- d) investicijske fondove
- e) vrijednosnice

14. Što vas motivira na ulaganje u instrumente financijskih institucija?

- a) pristup osoblja banke
- b) prinos kamatnih stopa
- c) stabilnost institucije
- d) stvaranje stabilne financijske budućnosti

15. Koji stupanj rizika ste spremni prihvatiti kao posljedicu ulaganja u instrumente financijskih institucija?

- a) visok rizik (mogućnost većeg povrata)
- b) umjereni rizik (mogućnost umjerenog povrata)
- c) niski rizik (mogućnost povrata nižeg od uloženog)
- d) nisam spreman/na na preuzimanje nikakvog rizika

16. Koji razlozi Vas sprječavaju za ulaganje štednje u instrumente financijskih institucija?

- a) gubitak novca
- b) ograničen pristup informacijama
- c) nedostatak novca za ulaganje
- d) nedostatak financijskog znanja i iskustva
- e) nedostatak vremena za proučavanje i praćenje uloženog novca
- f) drugo _____

16. Koje izvore informacija najčešće koristite kako bi došli do potrebnih informacija o financijskim instrumentima?

- a) novinske članke
- b) preporuke prijatelja ili obitelji
- c) pretraživanje internetskih stranica
- d) odabir specijaliziranih tvrtki za savjetovanje o ulaganju
- e) čitanje specijaliziranih financijskih magazina

- f) promocije financijskih instrumenata financijskih institucija
- g) izvješća

18. Koji su Vaši najčešći oblici ulaganja novca, a da to nisu instrumenti financijskih institucija?

- a) nekretnine
- b) kriptovalute
- c) zlato,
- d) vrijednosnice
- e) pokretanje vlastitog posla
- f) ulaganje u umjetnine
- g) drugo _____

19. Koje su za Vas prednosti plasmana štednje u druge oblike investicija, a da nisu u pitanju instrumenti financijskih institucija?

- a) diversifikacija rizika
- b) povećanje vrijednosti (porast vrijednosti nekretnine zbog promjena na tržištu)
- c) osjećaj zadovoljstva (posjedovanje određenih umjetnina)
- d) mogućnost ulaganje u više opcija